

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Yhtenäiset toimintatavat paloriskiasunnoissa Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksella

Karvonen, Viivi

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Yhtenäiset toimintatavat paloriskiasunnoissa Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksella

Viivi Karvonen
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2016

Viivi Karvonen

Yhtenäiset toimintatavat paloriskiasunnoissa Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksella

Vuosi 2016 Sivumäärä 63

Opinnäytetyön tavoitteena oli yhtenäistää Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen toimintaa paloriskiasunnoissa. Toimintatavoissa on ollut ajoittain suuriakin eroavaisuuksia, mikä ei ole palvele asiakasta. Yhtenäiset toimintatavat luovat selkeät pelisäännöt pelastusviranomaisille ja toimivat pohjana asiakkaan tasavertaiselle kohtelulle. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos hyötyy opinnäytetyöstä siinä, että se saa konkreettisia keinoja ja ehdotuksia toimenpiteistä, joilla toimintaa voidaan yhtenäistää.

Tietoperustassa on perehdytty paloriskiasunnon käsitteeseen sekä siihen, mitä vaikutuksia esimerkiksi suurella palokuormalla voi olla rakennuksen palonkestävyyteen. Tämä heijastuu suoraan siihen, millä vakavuudella paloriskiasuntoihin tulee suhtautua. Lisäksi tietoperustassa on tutustuttu muun muassa aiheesta tehtyihin tutkimuksiin, yhteen tavaratalopaloon sekä esitelty opinnäytetyön kannalta olennaisia oikeusnormeja sekä oikeuslähteitä, joita ovat muun muassa eri lait.

Tutkimus on laadullinen ja tiedonkeruumenetelminä käytettiin haastatteluita, havainnointia sekä dokumenttianalyysiä. Viittä henkilöä haastateltiin Keski-Uudenmaan pelastuslaitokselta ja muilta pelastuslaitoksilta haastateltiin kolmea henkilöä. Havainnointi tehtiin kahdesta eri tapauksesta ja dokumenttianalyysi kahdeksasta eri tapauksesta. Saatuja tuloksia analysoitiin teemoittelemalla, tyypittelemällä sekä sisällönanalyysillä.

Jotta Keski-Uudenmaan pelastuslaitos saisi yhtenäistettyä toimintatapoja paloriskiasunnoissa, tulee pelastuslaitoksen selkiyttää menettelyään palokuormaan puuttumisessa, kehittää viranomaisyhteistyötä sekä ohjeistaa pelastusviranomaisia paremmin henkilöistä, joita pelastuslaki velvoittaa tekemään vaarailmoituksen. Näiden lisäksi tulisi määritellä aiempaa selkeämmin, keihin ollaan yhteydessä ennen ylimääräistä palotarkastusta, miten tiedot kirjataan valvontarekisteriin sekä miten salassa pidettävää materiaalia käsitellään.

Käytössä olleet tiedonkeruumenetelmät asettavat haasteen tutkimuksen luotettavuudelle. Siitä saadut tulokset viittaavat kuitenkin siihen, että riittävää objektiivisuutta on käytetty, sillä tulokset ovat yhdenmukaisia sekä perusteltavissa. Tutkimus on saavuttanut tavoitteensa, sillä sen selkeiden tulosten kautta voidaan ryhtyä konkreettisiin jatkotoimenpiteisiin.

Asiasanat: paloriskiasunto, yhtenäiset toimintatavat, pelastusviranomainen

Viivi Karvonen

Developing Unified Procedures Regarding Fire Hazard Apartments in the Keski-Uusimaa Fire Department

Year	2016	Pages	63
------	------	-------	----

The thesis aims at unifying the way the Keski-Uusimaa Fire Department rescue officials work in fire hazard apartment cases. Now the procedures differ greatly between departments, which is not in the client's best interest. Unified procedures provide clear rules for rescue officials and enable the clients' equal treatment. Keski-Uusimaa Fire Department benefits from the thesis by getting suggestions on different measures that should be taken for better results.

In the theory section the term and nature of fire hazard apartments is analyzed, as well as how the fire load can affect a building's fire resistance, for example. This can be directly linked to the severity of the problem with fire hazard apartments. In addition, relevant studies, laws and juridical sources as well as a department store fire as an example are analyzed in the theory base.

The study is qualitative and interview, observation and document analysis were used in data collection. Five officials from Keski-Uusimaa Fire Department and three from other fire departments were interviewed. Two fire hazard apartment cases were observed, and document analysis was conducted on eight other cases. The data collected was then analyzed by the- matization, typology and content analysis.

In conclusion, to get better functioning procedures, the Keski-Uusimaa Fire Department should clarify when rescue officials need to intervene with the fire load, improve co- operation between departments and inform rescue officials on who is obligated to make a hazard notification. In addition the Keski-Uusimaa Fire Department should define who to con- tact before the additional fire inspection, how to register the data into the inspection data- base and how to deal with confidential and classified material.

The methods of data collection challenge the reliability of the thesis. However, the results indicate that the research was conducted with enough objectivity since they are cohesive and justified. The thesis reached its goals because concrete measures can now be taken based on its results.

Keywords: Fire hazard apartment, unified procedures, rescue official

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Kohdeorganisaatio ja taustaa	7
1.1.1	Valtuudet yksityiskodeissa	8
1.1.2	Riskiperusteisuus	10
1.1.3	Viranomaisyhteistyö	12
1.2	Keskeiset käsitteet.....	13
2	Tutkimuksellisuus.....	14
2.1	Tiedonkeruumenetelmät.....	14
2.2	Aineiston analyysi.....	16
2.3	Tutkimuskysymys.....	16
2.4	Tehdyt tutkimukset ja kirjallisuuskatsaus.....	16
3	Nykytilanteen kartoitus.....	20
3.1	Haastattelut	21
3.2	Havainnointi	22
3.2.1	Tapaus 1.	22
3.2.2	Tapaus 2.	24
3.3	Asiakirjahavainnot	25
4	Tulokset	28
4.1	Analysointi	28
4.1.1	Haastattelut.....	28
4.1.2	Havainnointi.....	32
4.1.3	Dokumentti analyysi	33
4.2	Optimaalisen toimintatavan hahmottelu	34
5	Johtopäätökset.....	40
	Lähteet.....	43
	Kuviot.	47
	Liitteet	48

1 Johdanto

Pelastuslain (379/2011) tullessa voimaan vuonna 2011 se toi uusia haasteita pelastustoimen toimintaympäristöön. Vanhassa pelastuslaissa (468/2003) pykälä 20 määrittää, että: ”Onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi pelastusviranomaisen tulee toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa.” Edeltävä pelastuslaki siis määrittää, että yhteistyötä onnettomuuksien ehkäisemiseksi on tehtävä, mutta mitään velvoitteita se ei muille kuin pelastusviranomaisille asiassa aseta. Uuden pelastuslain (379/2011) 42 § taas velvoittaa muun muassa muita viranomaisia sekä kuntaa ja tämän palveluksessa olevia henkilöä tekemään ilmoituksen pelastusviranomaiselle, mikäli he havaitsevat virkatoimiensa yhteydessä tai muutoin saavat tietää palovaarasta tai muusta onnettomuusriskistä.

Hallituksen esityksessä pelastuslaiksi (257/2010) hallitus esitti, että asetettaisiin viranomaisille ja julkisyhteisön palveluksissa olevalle henkilöstölle velvollisuus ilmoittaa havaitsemastaan tai muutoin saadessaan tietoonsa ilmeisen palon- tai onnettomuudenvaaran. Hallituksen tavoite asettaessaan velvoitetta on ollut edesauttaa pelastusviranomaisen valvontatehtävän toteutumista sekä onnettomuuksien ehkäisemistä valistuksen, ohjeistuksen ja neuvonnan keinoin. Hallitus on esittänyt, että viranomaisten tulee toimia yhteistyössä onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Hallituksen esityksessä pelastuslaiksi on yhteistyökumppaneiksi esitetty muun muassa kaavoitus- ja rakennusvalvontaviranomaiset, terveys- ja sosiaaliviranomaiset, poliisi sekä Turvatekniikan keskus (nykyisin Turvallisuus- ja kemikaalivirasto). (HE 257/2010, 59- 61.)

Ilmoitukset palovaarasta tai muusta onnettomuusriskistä voivat koskea esimerkiksi vaarallisia sähkövirityksiä, suurta määrää nestekaasua erilaisissa tiloissa tai asuntoja, jotka on kerätty täyteen tavaraa. Ilmoituksia tulee vaihtelevissa määrin ja niitä tulee esimerkiksi terveydensuojelutarkastajalta sekä kotisairaanhoidopalveluilta. Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksella on käytössä ilmoituspohja (liite 3), joka ilmoituksen tekijän tulee täyttää, jotta tapauksesta saataisiin mahdollisimman kattavasti informaatiota. 42 §:n mukaiset ilmoitukset kirjataan vaarailmoituksina Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen valvontarekisteriin ja niitä on kirjattu tammikuu/2013- huhtikuu/2016 aikana vajaa 120 kappaletta. Ei voida kuitenkaan varmistua siitä, että kaikki tapaukset olisi asianmukaisesti kirjattu järjestelmään.

Viljamaa suoritti kyselyn sosiaali- ja terveysalan henkilöille koulutustilaisuuden yhteydessä 20.4.2016, jossa kysyttiin muun muassa heidän tietoisuuttaan pelastuslain (379/2011) 42 §:stä ennen kyseistä koulutusta. Kyselystä saatiin tulokseksi se, että vastanneista 45 oli tietoisia pykälästä ja 16 ei. Tieto pelastuslain (379/2011) 42 §:n aiheuttamasta ilmoitusvelvollisuudesta on siis vielä rajallista, eivätkä kaikki viranomaiset välttämättä ole tietoisia kyseisen pykälän tuomista velvoitteista. Tämä tarkoittaa sitä, että ilmoitusten määrässä voi vielä tapahtua

merkittävää kasvua sen jälkeen, kun tieto pykälästä saavuttaa kaikki, joita se koskee. Ilmoitukset ilmeisestä palovaarasta tai onnettomuusriskistä toimitetaan pelastusviranomaiselle, joka pääasiassa näiden ilmoitusten kohdalla on palotarkastaja. Jokainen saapunut ilmoitus käsitellään ja tarvittavat toimenpiteet arvioidaan ilmoituskohtaisesti.

Opinnäytetyö on tehty pelastusviranomaisen näkökulmasta. Asiakkaiden näkökulma on jätetty pois, sillä työn tavoitteena on yhtenäistää Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen toimintaa sekä kehittää yhteistyötä pelastusviranomaisten ja muiden viranomaisten välillä koskien 42 §:n mukaisia ilmoituksia. Tutkimus rajautuu koskemaan Keski-Uudenmaan pelastuslaitosta ja siinä keskitytään sen alueen palotarkastajien toimintatapoihin sekä niiden kehittämiseen.

1.1 Kohdeorganisaatio ja taustaa

Opinnäytetyö tehdään Keski-Uudenmaan pelastuslaitokselle. Keski-Uudenmaan pelastustoimen liikelaitos on Vantaan kaupungin hallinnossa toimiva liikelaitos, joka on aputoiminimeltään Keski-Uudenmaan pelastuslaitos, myöhemmin tekstissä KUP. KUP koostuu kahdeksasta eri kunnasta, jotka ovat Vantaa, Kerava, Järvenpää, Tuusula, Hyvinkää, Mäntsälä, Nurmijärvi sekä Pornainen. Pelastustoimen korkein pelastusviranomainen on pelastuslaitoksen johtokunta, jonka puheenjohtajana toimii Juha Nyberg. Laitos toimii maantieteellisesti yhdeksältä paloasemalta sekä 30 sopimuspalokunnasta. Pelastuslaitoksen toimintaa ohjaavia asiakirjoja pelastuslain (379/2011) lisäksi ovat muun muassa palvelutasopäätös sekä valvontasuunnitelma. (Keski-Uudenmaan pelastuslaitos 2016.)

KUP toimii kahdeksan kunnan alueella ja yhdeksältä paloasemalta. Palotarkastajien määrä on vaihtelevasti 15- 20 välillä ja lähes joka paloasemalla on tarkastaja. (Keski-Uudenmaan pelastuslaitos 2016.) Tämä tarkoittaa sitä, että tarkastajia on eri puolella ja auttamatta toimintatavat eroavat kunnista, alueesta ja tarkastajista riippuen. Tämä ei kuitenkaan ole toivottavaa, sillä tavoitteena on antaa tasapuolista palvelua kaikille asiakkaille koko KUP:n alueella. 42 § asettaa omat haasteensa tasapuolisuudelle, sillä useinkaan tapaukset eivät ole toisiinsa verrattavissa.

Pelastuslain pykälä 42 määrittää, että muun muassa viranomaisten ja alueen yhteisöjen tulee osallistua paikalliseen ja alueelliseen turvallisuussuunnittelutyöhön. Pykälä myös velvoittaa viranomaiset tekemään salassapitosäännösten estämättä ilmoitus pelastusviranomaiselle, mikäli he työssään havaitsevat ilmeisen palonvaaran tai muun onnettomuusriskin. (Pelastuslaki 379/2011 42 §.) Itse pykälä 42 ei rajaa mitä asiakasryhmiä se koskee. Pykälä rajaa vaan sen, keillä toimijoilla on velvollisuus tehdä ilmoitus salassapitosäännösten estämättä. Vaarailmoitus voi siis koskea esimerkiksi yksityishenkilön asuntoa, kuoppaa maassa tai yritystä. Ilmoitukset kuitenkin painottuvat lähes täysin koskemaan yksityishenkilöitä ja heidän asuntojaan, sillä esimerkiksi yrityksiä valvotaan jo muutenkin tiheimmin sekä niitä velvoittaa enemmän jo

muutkin lainsäädännöt, kuten esimerkiksi työturvallisuuslaki (738/2002). Tämä ennaltaehkäisee sitä, että yrityksen tiloihin saataisiin esimerkiksi keräiltyä sellainen tavaramäärä, jota rakenteet eivät kestäisi tai joka vaarantaisi pelastajien turvallisuuden.

Asuinrakennukset valvotaan valvontasuunnitelman mukaisesti 10 vuoden välein sekä nykyään niiden kohdalla on alettu KUP:n alueella panostamaan omavalvontaan (Valvontasuunnitelma 2015). Tämä asettaa haasteita sille, että kaikki asuintilat saataisiin pidettyä sellaisessa kunnossa, että ne täyttäisivät pelastuslaissa (379/2011) edellytetyn tason. Perustuslaki (731/1999 1 §, 7 § & 10 §) kuitenkin suojaa jokaisen yksityiselämän, kotirauhan ja kunnian sekä toteaa, että jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen. Vaarailmoituksessa pelastusviranomaisen tulee asukkaan omaan kotiin kertomaan näkemyksiään siitä tyylistä ja tavasta, joilla henkilö on päättänyt elää ja asua. Mikäli tilanteeseen ei asennoiduta oikealla tavalla, voi seurauksena olla hyvinkin epäonnistunut yhteistyö asiakkaan kanssa.

1.1.1 Valtuudet yksityiskodeissa

Koska ilmoitukset painottuvat lähes täysin yksityisasuntoihin, asettaa se haasteita myös sille, millä keinoilla pelastusviranomaisen voi puuttua tilanteeseen. Kuten edellä on mainittu, niin perustuslaki (731/1999) määrittää sen, että jokaisella on oikeus ihmisarvon loukkaamattomuuteen, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen, turvallisuuteen, yksityiselämään, kunniaan sekä kotirauhaan. Pelastusviranomaisella on kuitenkin oikeus suorittaa palotarkastuksia rakennelmissa sekä rakennuksissa ja niiden huoneistoissa ja asunnoissa sekä muissa mahdollisissa kohteissa. Tämän lisäksi pelastusviranomaisen on päästettävä kaikkiin niihin tiloihin, joita valvontatyön tekeminen edellyttää. (Pelastuslaki 379/2011 80 §.) Yksityisasiakkaan tulee siis päästää pelastusviranomaisen suorittamaan palotarkastusta sekä tarkastaja on päästettävä kaikkiin tiloihin ja kohteisiin, joihin hän kokee tarpeelliseksi mennä.

Yksityisasunnoissa puututaan yleisimmin asunnon kuntoon muun muassa pelastuslain (379/2011) kolmannen luvun ”Toiminnanharjoittajan sekä rakennuksen omistajan ja haltijan velvollisuudet” pykälillä 9 ”Rakennuksen palo- ja poistumisturvallisuus, 10 ”Rakennuksen uloskäytävät”, 14 ”Omatoiminen varautuminen” sekä 17 ”Palovaroittimet”. Mikäli toiminnanharjoittaja tai rakennuksen omistaja tai haltija ei suostu noudattamaan edellä mainittujen pykälien nojalla annettua korjausmääräyksiä, on alueen pelastusviranomaisella oikeus asettaa uhkasakko tai teettämishukka. Pelastusviranomaisen päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen, mikäli on päätökseen tyytymätön. (Pelastuslaki 379/2011 105 § & 104 §.)

Pelastuslain (379/2011) 9 §:n avulla pyritään varmistamaan siitä, että rakennus ja sen ympäristö pidetään muun muassa siinä kunnossa, että rakennuksessa olevat henkilöt pystyvät poistumaan sieltä esimerkiksi tulipalossa, pelastustoiminta on mahdollista onnettomuuden tai tu-

lipalon sattuessa sekä pelastushenkilöstön turvallisuus on huomioitu kohteessa. Jos on kyse esimerkiksi paloriskiasunnosta, voivat useat edeltä mainitut tekijät olla kyseenalaistettu. Välttämättä rakennuksessa olevat henkilöt eivät pysty poistumaan, sillä tavaraa on liikaa ja rakennus ei välttämättä kestä palokuorman määrää. Pelastustoiminta voi myös vaarantua, sillä esimerkiksi sammutustöitä ei välttämättä pystytä tekemään riittävällä tehokkuudella, sillä tavaraa on liikaa tiellä. Merkittävä puute tällöin olisi myös pelastushenkilöstön turvallisuus, sillä he eivät tiedä mitä odottaa kohteessa, joten tavarain määrä voi yllättää. Tämä voi johtaa onnettomuuksiin esimerkiksi ihmistä pelastettaessa, tavaravuoren kaatuessa tai rakenteiden pettäessä yllättävän suuren palokuorman aiheuttaman palotehon vuoksi.

Pelastuslain (379/2011) 10 §:llä pyritään varmistamaan se, että asunnon uloskäytävät ja kulkureitit pidetään sellaisina, että niitä voidaan mahdollisessa onnettomuus tai tulipalotilanteissa käyttää tehokkaasti sekä turvallisesti. Esimerkiksi paloriskiasunnoissa voi olla tilanne, että kulkureitti uloskäytävään, eli asunnon ovelle on lähes olematon tai niin kapea, että kulku siitä ei käy tehokkaasti tai turvallisesti. Tällöin asukasta ei voida tulla myöskään auttamaan, mikäli tämä tarvitsisi apua esimerkiksi ensihoitajilta.

Omatoimisen varautumisella (Pelastuslaki 379/2011 14 §) pyritään siihen, että rakennuksen omistaja tai haltija ennaltaehkäisee tulipalojen syttymistä tai muiden vaaratilanteiden syntymistä, varauduttava henkilöiden ja omaisuuden suojelemiseen sekä tulipalojen sammuttamiseen sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin poistumisen turvaamiseksi sekä pelastustoiminnan helpottamiseksi. Esimerkiksi paloriskiasunnossa näihin liittyviä puutteita voivat olla esimerkiksi lieden päällä tavarain säilyttäminen, palovaroittimien puuttuminen sekä pelastustoiminnan hankaloittaminen tavaroiden sijoittelulla.

Pelastuslain (379/2011) 17 §:llä sekä sisäministeriön asetuksella palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta (238/2009) 3 §:llä pyritään vaikuttamaan siihen, mikäli asunnosta ei löydy palovaroitinta. Pelastuslaki (379/2011) määrittää, että asunnossa tulee olla riittävä määrä palovaroittimia ja sisäministeriön asetus tarkentaa tätä niin, että riittävä määrä on yksi palovaroitin jokaista alkavaa 60m² kohden jokaisessa kerroksessa.

On myös muita pykälä, lakeja ja asetuksia, joilla voidaan puuttua paloriskiasuntojen turvallisuuteen. Näistä esimerkkeinä pelastuslain (379/2011) toinen luku yleisistä velvollisuuksista, pelastuslain (379/2011) 82 § sekä laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005). Pelastuslain (379/2011) toisella luvulla pyritään varmistamaan muun muassa siitä, että jokainen henkilö on huolellinen välttääkseen onnettomuuksien vaaraa sekä on varovainen käsitellessään tulta. Pelastuslain (379/2011) 82 §:n nojalla pelastusviranomainen voi tilanteen niin vaatiessa ryhtyä toimenpiteisiin muun muassa onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Lain vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta avulla

pyritään varmistamaan esimerkiksi siitä, että asunnossa olevat nestekaasut säilytetään asianmukaisesti sekä lain määrittelemässä laajuudessa.

1.1.2 Riskiperusteisuus

Vaarailmoituksiin on riskiperusteista kiinnittää erityistä huomiota, sillä tapausten käsittelyyn liittyy paljon potentiaalisia riskejä. Riskit liittyvät niin oikeuteen yhdenvertaisesta kohtelusta (Perustuslaki 731/1999 6 §) kuin työturvallisuuteen (Työturvallisuuslaki 738/2002 8 §) asiakaita kohdatessa. Ongelmana on se, että mahdollisia riskejä ja ongelmatapauksia voi olla niin paljon, kun kunnissa on asukkaita. Jokainen voi reagoida eri lailla siihen, että ensiksikin heistä on tehty ilmoitus ja sitten siihen, että tullaan käymään.

Suuri tavaramäärä asunnossa voi aiheuttaa sen, että asukas ei saa tasapuolista kohtelua muihin nähden, sillä sen tarjoaminen ei yksinkertaisesti ole mahdollista. Tällainen voi tapahtua esimerkiksi silloin, kun asukas tarvitsee apua, mutta tavaroiden takia häntä ei pystytä auttamaan. Tällainen tilanne tapahtui esimerkiksi Yhdysvalloissa Bostonissa, jossa ihminen kuoli tulipalossa, koska häntä ei päästyuttamaan talossa olevan tavaramäärän takia. Lopulta, kun pelastajat saivat vedettyä uhrin ikkunasta läpi turvaan, oli hän jo niin loukkaantunut, että kuoli parin tunnin päästä pelastamisesta. (Cooney 2016.) Yhdysvalloissa on myös tapaus, jossa keräilypakosta kärsivän ihmisen asunnon sammuttaminen johti palomiehen kuolemaan. Kuoleman lisäksi tapauksista on aiheutunut lihaksien venähtämisistä ja repeämistä sekä katkenneita luita muun muassa jaloista. (Yimam 2014.)

Vaarailmoituksen seurauksena tehdyllä ylimääräisellä palotarkastuksella voi turvallisuus vaarantua esimerkiksi asunnon epähygieenisyydestä tai asiakkaan väkivaltaisuuden takia. Asunnossa, jossa asuu esimerkiksi keräilijä, voi olla muun muassa tuholaisia tai rottia (Huttunen 2015, 1340-1344). Palotarkastajia haastateltaessa selvisi, että palotarkastaja on kokenut asiakkaan käytöksen epäilyttäväksi, eikä toisen käytöstä voi koskaan täysin ennakoida. Vaikka asutaan Suomessa, niin ihmisillä saattaa olla kodeissaan myös esimerkiksi ampuma-aseita, jotka voivat asettaa pelastusviranomaisen erityisen vaaran alle. Toisin kuin poliisi, niin pelastusviranomainen ei kannu mukanaan varustusta, jolla voisi suojella itseään mahdolliselta hyökkäykseltä.

KUP:lla on tiettyjä ohjeita työskentelyyn, jotta välttyttäisiin mahdollisilta vaaratilanteilta. Ohjeistusta on kuitenkin tarvetta saada enemmän sekä opastusta eri toimintatapoihin koskien muun muassa tarkastuksilla toimimista, jälkihuollosta, esimerkkiohjeistuksesta sekä suojautumisesta. Yksi ohje on se, että vaarailmoitusta seuraavalle tarkastukselle ei saa mennä yksin. Tällä on pyritty estämään se, ettei mahdollisen hädän hetkellä kukaan olisi yksin. Toinen ohje on se, että itseään ei saa tarkastuksella asettaa sellaiseen tilanteeseen, että asukas olisi tarkastusta suorittavan henkilön sekä ulko-oven välissä. Tällä pyrittäisiin varmistamaan se,

että tilanteen eskaloituessa pelastusviranomaisella olisi aina mahdollisuus poistua ulko-ovesta turvaan.

Myös, jotta välttyttäisiin mahdollisilta ongelmilta sekä riskeiltä, olisi hyvä tietää miten keräilypakosta kärsivät ihmiset saattavat ajatella ja reagoida eri asioihin. Kuten muissakin mielen-terveyshäiriöissä, niistä kärsivät ihmiset eivät välttämättä ajattele samalla tavalla, kuin esimerkiksi tarkastusta tekevä palotarkastaja. On kuitenkin ominaista, että mielen-terveyshäiriöistä kärsivillä ihmisillä on tunne-elämän, ajatustoiminnan sekä käytöksen häiriöitä (Huttunen 2015). Monilta ongelmilta ja haasteilta voidaan välttyä sillä, että asiakas osataan ottaa vastaan oikealla tavalla ja riittävällä ammattitaidolla. Tätä ammattitaitoa ei välttämättä löydy yksittäiseltä palotarkastajalta, mutta sitä varten täytyy olla riittävä viranomaisverkosto, jotta voidaan tarjota asiakkaalle hänen tarvitsemansa apu. Pitkällä tähtäimellä ajateltuna ei ole hyödyllistä hoitaa tapausta vain yksittäisenä ongelmana ja esimerkiksi tyhjennyttää asunto, sillä se vain siirtäisi ongelmaa muualle. Mikäli saataisiin hoidettua ongelmaa yhdessä asiakkaan kanssa, voisivat tulokset olla pitkällä tähtäimellä merkittäviä.

Esille nousee myös kysymys ilmoittajan turvallisuudesta ja siitä, saadaanko asiakkaalle kertoa kuka hänestä on tehnyt vaarailmoituksen. Tähän on lähes mahdotonta antaa yksiselitteistä vastausta, sillä jokainen tapaus on erilainen ja on käsiteltävä erikseen. Sisällöstä riippuen pöytäkirjoja voidaan luovuttaa, mutta on myös mahdollista tulkita pöytäkirjan sisältö salassa pidettäväksi viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) nojalla. Julkisuu-desta annettu laki (621/1999 13 & 14 §) määrittää myös sen, että asiakirjan salaisuus ratkai-taan siinä vaiheessa, kun joku asiakirjaa pyytää. Päätös salata asiakirja on sellainen, josta voi valittaa.

Esimerkki tapauksessa asunnosta oli tehty 42 §:n mukainen ilmoitus ja tämän ilmoituksen seu-rauksena ylimääräinen palotarkastus. Kiinteistön omistajat pyysivät pelastuslaitokselta kiin-teistöstä tehdyn ilmoituksen nähtäväksi. Pelastuslaitos kieltäytyi antamasta tietoja ja perus-teli sen viittaamalla pelastuslain (379/2011) asettamaan vaitiolovelvollisuuteen. Pelastuslai-toksen näkemyksen mukaan kiinteistön omistajalla ei ollut oikeutta saada ilmoituksessa olevia tietoja käsiinsä. Vaitiolovelvollisuus ei estä sellaisen tiedon kertomista, joka on tarpeen esi-merkiksi hengen tai terveyden suojaamiseksi, mutta tässä tapauksessa sen kynnys ei ylittynyt. Valittajien näkökulmasta kiinteistön omistajina heillä on oikeus saada tietoonsa kaikki palotur-vallisuuteen liittyvät seikat, joten myös se uhka paloturvallisuudelle, joka on alun perin joh-tanut tarkastukseen. Heidän mielestään kaikki tieto, joka on antanut aihetta epäillä valittaji-en talon paloturvallisuutta, olisi heidän välttämätöntä tietää ja näin ollen annettava heille tiedoksi. Jotta oikeus sai asian käsiteltävä, pyysi se lausunnon pelastuslaitokselta sekä varasi tilaisuuden valittajien vastaselvityksen antamiseen. Pelastuslaitos antoi lausunnon, mutta valittajat eivät antaneet vastaselitystä. Oikeus hylkäsi annetun valituksen perustellen asian

viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 5, 9, 11, 22 ja 24 pykälillä sekä julkisuuslakia koskevalla hallituksen esityksellä (HE 30/1998). Oikeuden näkemyksen mukaan salassa pidettäviä asiakirjoja on ne, joista tiedon antaminen vaarantaisi esimerkiksi valvonnan toteutumista tai aiheuttaisi vahinkoa asianosaisille. Hallituksen esityksestä oikeus on todennut, että valvonnan toteutumisen edellytyksenä on esimerkiksi ilmoituksen tai aloitteen tekijän henkilöllisyyden salaaminen. Pelastuslaitos on antamassaan selvityksessä todennut asiakirjan sisältävän sellaisia tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä. Tällöin oikeus on todennut, että asiakirjojen tiedon antaminen on vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua, eikä valittajilla ole siten asianosaisenakaan oikeutta saada tietoa ilmoituksen sisällöstä itselleen. Näin ollen oikeus hylkäsi kiinteistön omistajien valituksen. (Helsingin hallinto-oikeus 2013, 1- 4.)

Työskennellessä palotarkastajana sekä tehdyistä haastatteluista on tullut ilmi se, että kaikki saadut ilmoitukset eivät kuitenkaan ole aiheellisia. Osa saaduista ilmoituksista todetaan tarkastuksella tai jo puhelimesta aiheettomiksi. Nämä turhat ilmoituksetkin vievät resursseja, sillä ne hoidetaan ihan samalla lailla kuin aiheellisetkin ilmoitukset. Osissa turhista ilmoituksista on kyse siitä, että ilmoittaja ei ole osannut arvioida oikein, onko kohteessa paloriskiasunto vai ei. Mutta aiheettomissa ilmoituksissa on myös riski siitä, että vaarailmoitus asiakkaasta on tehty kiusalla ja on esimerkiksi osa jo isompia riitoja taloyhtiössä. Mikäli on kysymyksessä mahdollinen taloyhtiön sisäinen riitä, voi ilmoitus tulla esimerkiksi naapurilta tai isännöitsijältä. Kumpikaan toimija ei kuitenkaan kuulu pelastuslain (379/2011 42 §) velvoitamiin viranomaisiin tai muihin julkisyhteisöihin. Tällöin ilmoitukset eivät ole virallisia vaarailmoituksia ja niihin tulee suhtautua tietyllä varauksella. Palotarkastaja on viranomainen, jonka tulee kohdella kaikkia tasapuolisesti, eikä osallistua muiden riitoihin.

1.1.3 Viranomaisyhteistyö

Vaarailmoituksissa on usein kyse tapauksesta, jossa tilanteen sekä asiakkaan ongelmia ei ratkaista vain yhden viranomaisen voimin. Monesti tehokkainta toimintaa saadaan aikaan, kun toimitaan eri viranomaistahojen kanssa tiiviissä yhteistyössä. Tämä yhteistyö ei kuitenkaan aina suju saumattomasti, varsinkaan kun se ei ole kovinkaan suunnitelmallista. Tällä hetkellä toimitaan aika paljolti tilanne ja tapaus kerrallaan. On tilanteita, joissa pelastusviranomainen on se, joka pistää asioita eteenpäin, kun taas toisissa tapauksissa se on esimerkiksi terveysviranomainen. Pelastuslakia (379/2011) tulkittaessa voidaan päätellä, että pelastusviranomainen ei ota kantaa siihen, elääkö asukas terveellisesti, vaan siihen esimerkiksi, onko asukas vaaraksi muille tai vaarantaako kiinteistö pelastushenkilöstön turvallisuutta. Tässä tutkimuksessa on kartoitettu viranomaisyhteistyön tämän hetkistä tilaa toimintatapojen kartoituksen yhteydessä.

1.2 Keskeiset käsitteet

Palokuorma

Palokuorma tarkoittaa sitä kokonaislämpö määrää, joka vapautuu, kun jossain tietyssä tilassa oleva aine palaa täydellisesti. Palokuormaksi luetaan irtaimisto sekä kantavat, osastoivat, runkoa jäykistävät sekä muut rakennusosat. Palokuorman tiheys ilmaistaan MJ/m². Se palokuorma, joka tiettyyn tilaan sallitaan, määritetään sen kyseisen tilan palo-osaston käyttötavan perusteella. Esimerkiksi yli 1200 MJ/m² palokuorma sallitaan varastoihin, jotka ovat erillisiä palo-osastoja ja palokuorman tulee olla alle 600 MJ/m² esimerkiksi asunnoissa sekä kouluissa. (E1 Suomen Rakentamismääräyskokoelma 2011.)

Paloriskiasunto

Tässä tutkimuksessa paloriskiasunnolla tarkoitetaan asuntoa, jossa palokuorman määrä ylittää sen, mitä elämäkokemuksella voidaan pitää normaalin asumisen aiheuttamana palokuormana. Näiden asuntojen luokittelu paloriskiasunnoksi perustellaan myöhemmin opinnäytetyössä. Haastatteluita ja asiakirjoja läpikäydessä on tullut esille, että paloriskiasuntoja voi olla esimerkiksi keräilypakosta kärsivän henkilön asunto tai vain vanhemmasta henkilöstä, joka ei ole enää kyennyt hoitamaan kotiaan.

Pelastusviranomainen

Pelastuslain (379/2011) 26 § määrittää pelastusviranomaisiksi pelastuslaitoksen ylimmän viranhaltijan sekä hänen määräämänsä pelastuslaitoksen viranhaltijat. Lisäksi alueen pelastustoimen monijäseninen toimielin toimii myös pelastusviranomaisena. Sisäasiainministeriön pelastusylijohtaja sekä hänen määräämänsä sisäasiainministeriön ja aluehallintoviraston virkamiehet toimivat valtion pelastusviranomaisina. (Pelastuslaki 379/2011 26 §.) Palotarkastaja toimii pelastuslaitoksen ylimmän viranhaltijan määräämänä pelastusviranomaisena. Muidenkin pelastusviranomaisten lailla palotarkastajan tehtäviin kuuluu ohjata, valistaa sekä neuvoa tavoitteellisesti. Toiminnan tarkoituksena on tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisy ja varautuminen tällaisten tilanteiden torjuntaan sekä asianmukainen toiminta seurausten rajoittamiseksi. (Pelastuslaki 379/2011 27 §.) KUP:lla palotarkastajan työtehtäviin kuuluu muun muassa erilaiset palotarkastukset, asiakirjavalvonta, asiakkaiden ohjaaminen sekä yleisötapahtumien valvonta.

Vaarailmoitus

KUP:n alueella 42 §:n mukainen ilmoitus kirjataan valvontarekisteriin vaarailmoituksena. Tässä tutkimuksessa vaarailmoituksesta puhuttaessa tarkoitetaan 42 §:n ilmoitusvelvollisuuden johdosta tehtyä ilmoitusta.

Ylimääräinen valvontakäynti (ennen Ylimääräinen palotarkastus)

Ylimääräinen valvontakäynti on tarkastus, joka voidaan suorittaa, mikäli se on pelastusviranomaisen mukaan tarpeellinen. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi tilapäiseen majoittumiseen sopivien tilojen hyväksyminen, teematarkastus, joka voi olla esimerkiksi ravintola-valvonta sekä toisen viranomaisen tekemä ilmoitus palo- tai henkilöturvallisuuteen liittyvistä puutteista. (Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos 2012.) Tässä tutkimuksessa käytetään termiä ylimääräinen palotarkastus, sillä termiä ylimääräinen valvontakäynti ei käytetä vielä kovin laajasti tutkimusta tehtäessä.

2 Tutkimuksellisuus

Tutkimus on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus, sillä tutkittavat henkilöt tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon sekä heillä on asiasta paljon kokemusta. Laadullisen tutkimuksen kriteerit aineiston tieteellisyyteen ei ole määrä, vaan nimensä mukaisesti sen laatu. Laadullinen tutkimus on pääsääntöisesti aineistolähtöistä tutkimista, jonka takia se asettaa aineiston rajauksen hyvin tärkeään asemaan. Laadullinen tutkimus on sopiva tutkimusmuoto tutkittaessa jonkin asian tai ilmiön perustilaa tai olosuhdetta. (Eskola & Suoranta 1998.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kootaan todellisissa tilanteissa ja tutkija luottaa keskusteluihin tutkittavien kanssa sekä omiin havaintoihinsa. Tuotettua aineistoa on tarkoitus tutkia yksityiskohtaisesti sekä tarkasti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei määrittele niitä asioita, jotka ovat tärkeitä. Aineistonkeruumenetelmiksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa sopii haastattelut, osallistuva havainnointi sekä erilaisten dokumenttien analyysi. Käytettyä aineistoa ei valita satunnaisesti saadakseen dataa, vaan se valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tapauksia kohdellaan ainutlaatuisina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.)

Laadullinen tutkimus tutkimustyyppinä on sopiva tehtävään tutkimukseen, sillä tarkoituksena ei ole saada määrällisesti paljon aineistoa vaan tutkimuksen kannalta laadullisesti merkittävää aineistoa. Tutkimuksessa kuvataan KUP:n alueen tarkastajien toimintatapoja ja kartoitetaan nykytilannetta. Tämän takia laadullinen tutkimus sopii, sillä se on sopiva tutkimusmuoto tutkittaessa tietyn asian tai ilmiön vallitsevaa tilaa. Tutkittavat henkilöt tietävät tutkittavasta asiasta hyvin paljon, sillä he ovat työskennelleet asian parissa jo useamman vuoden. Tutkimukseen lähdetessä ei ole etukäteen määritelty niitä asioita ja tekijöitä toimintatavoissa, jotka ovat tärkeitä, vaan ne selviävät tutkimuksen edetessä.

2.1 Tiedonkeruumenetelmät

Tiedonkeruumenetelminä tutkimuksessa käytettiin haastatteluita, havainnointia sekä dokumenttianalyysiä. Haastattelut sopivat tähän tutkimukseen tiedonkeruumenetelmiksi, sillä tar-

koituksena on tutkia toimintatapoja. Haastattelut ovat tiedonkeruumenetelmänä hyvin joustavia sekä mahdollistavat asioista keskustelua tiedonantajan kanssa. Jotta haastatteluista voitaisiin saada mahdollisimman paljon tietoa ja informaatiota, niin kysymykset voidaan laittaa haastateltaville etukäteen. Haastatteluissa on tutkimuskeruumenetelminä myös se etu, että haastateltavat voidaan valita tarkasti ja sellaiset, jotka tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon. (Sarajärvi & Tuomi 2011, 73- 74.) Havainnoinnin lisäksi haastattelut ovat erinomainen tapa saada tietoa itse pelastusviranomaisilta siitä, miten he toimivat esimerkiksi vaarailmoituksen saadessaan ja keiden kanssa he tekevät niissä tapauksissa yhteistyötä. Tällaista informaatiota olisi lähes mahdotonta kerätä ilman haastatteluita tai havainnointia.

Havainnointi sopii tiedonkeruumenetelmäksi tutkimukseen hyvin, sillä sen avulla voidaan saada tietoa käytänteistä luonnollisissa olosuhteissa. Havainnoinnin avulla voidaan kerätä mielenkiintoista ja monipuolista dataa, kuten esimerkiksi tietoja toimintatavoista, joita tarkastaja ei ole edes huomannut tekevänsä. Havainnointia voi suorittaa eri tavoilla ja tässä tutkimuksessa sitä suoritettiin osallistuvana havainnointina. Osallistuva havainnointi sisältää tässä tutkimuksessa havainnointia sekä täydellisenä osallistumisena että havainnoijan ollessa osallistujana. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 202 & 205.) Joissakin tilanteissa havainnoija voi osallistua toimivana yksilönä luonnollisiin tilanteisiin kun taas toisissa havainnoija katsoo sivusta. Havainnoinnista ei tarvitse välttämättä kertoa havainnoitavalle, kunhan muistaa eettisyyden sekä havainnoinnin ja vakoilun eron. Havainnoinnissa on haasteita, sillä se on subjektiivista toimintaa. Ei voida koskaan varmistua siitä, että havainnoija huomioisi aina samat asiat eikä hänen toimintaansa koskaan vaikuttaisi mitkään ennakkoluulot tai ennakoasetelmat. (Eskola & Suoranta 1998.)

Dokumenttien, tässä tutkimuksessa palotarkastus pöytäkirjojen ja kirjauksien, avulla voidaan tutustua syvemmin eri palotarkastajien toimintatapoihin vuosien varrella. Tämä sopii tiedonkeruumenetelmäksi tutkimukseen hyvin, sillä se tuo tutkimukseen tietoja, joita olisi haastavaa saada muilla menetelmillä. Tästä esimerkkinä se, mitä tietoja vaarailmoitusta hoitava tarkastaja vie tapauksesta valvontarekisteriin. Esimerkiksi haastatteluissa voi asiasta kysellä, mutta tarkan tiedon saa siitä, kun tutustuu valvontarekisteriin tehtyihin kirjauksiin.

Dokumentaatiot voidaan jakaa kahteen eri luokkaan. Toinen luokista on yksityiset dokumentit, joihin kuuluu esimerkiksi sopimukset ja kirjeet ja toinen luokka on joukkotiedotukset, joihin kuuluu esimerkiksi tv- ohjelmat ja elokuvat. (Sarajärvi & Tuomila 2011, 84.) Dokumentteihin tutustuminen on sellainen tiedonkeruumenetelmä, joilla pyritään ymmärtämään tutkittavia heidän tuottaman materiaalin tai esimerkiksi kertomusten avulla. Tätä kutsutaan myös persoonallisiin dokumentteihin perustuvasta tutkimuksesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 206.)

2.2 Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa saatua aineistoa analysoidaan teemoittelemalla, tyypittelemällä sekä sisällönanalyysillä. Teemoittelussa saatua aineistoa ryhmitellään eri teemojen mukaisesti niin, että löydetään tutkimusongelman kannalta tärkeät aiheet (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tyypittelyssä aineistoa pyritään ryhmittelemään niin, että aineistosta pystytään etsimään samankaltaisuuksia esimerkiksi tilanteen kulusta. Tämä analysointimenetelmä mahdollistaa myös poikkeavien tapausten etsimisen sekä löytämisen. (Eskola & Suoranta 1998.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa pelkistetään ja siitä poistetaan kaikki tutkimukseen liittymätön tieto. Tämän jälkeen aineistoa ryhmitellään ja siitä etsitään samankaltaisuuksia. Lopputuloksena saatavasta tiedosta voidaan luoda teoreettisia käsitteitä sekä johtopäätöksiä. (Sarajärvi & Tuomi 2011, 108- 111.)

2.3 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymys on millä keinoilla yhtenäistetään Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen toimintaa koskien paloriskiasuntojen hoitoa. Tutkimuksen tuloksista tulisi selvittää ne keinot, joilla toimintaa tulee lähteä yhtenäistämään. Lisäkysymyksenä on miten ja milloin hyödyntää muita viranomaisia hoidettaessa vaarailmoituksia.

2.4 Tehdyt tutkimukset ja kirjallisuuskatsaus

Haastatteluita tehdessä ja dokumentteihin tutustuessa tuli esille, että suuri osa vaarailmoituksista ja varsinkin ne tapaukset, jotka pelastusviranomaisia työllistävät eniten, kytkeytyvät jollain tavalla pakonomaiseen keräilyyn. Pakko-oireita omaavien ihmisten kanssa on helpompi työskennellä, mikäli on vähän ymmärrystä kyseisen sairauden aiheuttamista oireista. Oireiden ymmärrys voi myös helpottaa varautumista ja reagointia tällaisen ihmisen kohtaamisen aiheuttamiin riskeihin. Keräilypakkoa sairastavia ihmisiä on tutkittu jonkin verran, mutta esimerkiksi sairauden diagnostiikka jakaa edelleen mielipiteitä.

Keräilypakko on mielenterveyden häiriö, joka aiheuttaa sen, että tavaroita on pakko säilyttää siinä määrin, että se häiritsee merkittävästi jokapäiväistä elämää. Keräilypakkoa esiintyy ihmisillä jokaisesta yhteiskunnan luokasta ja 1- 2 % aikuisväestöstä sairastaa sitä. Yhdysvalloissa keräilypakko luetaan diagnostisesti muista psykiatrisista häiriöistä riippumattomaksi, kun taas Suomessa ja kansainvälisessä diagnostiikassa se luokitellaan nimenomaan pakko-oireiseksi häiriöksi. Keräilypakko yleensä vaikeutuu henkilön ikääntyessä, toisin kuin muut pakko-oireiset häiriöt. Keräilypakko kuitenkin harvoin puhkeaa myöhemmällä iällä, vaan oireita alkaa yleensä näkyä jo 20 vuoden iässä. Pakonomaista keräilyä esiintyy yleisimmän naisilla, yksineläjillä ja iäkkäämmillä. (Huttunen 2015, 1340- 1344.) On siis edelleen hieman epäselvää se, mihin sairauteen tai mielenterveyshäiriöihin keräilypakko luetaan niin Suomessa kuin muualla maa-

ilmassa. Tämä varmasti asettaa haasteita sairauden diagnosoitiin sekä oikeanlaisen avun saamiseen.

Mikäli henkilöllä on muitakin mielenterveydellisiä häiriöitä kuin keräilypakko, korostavat ne keräilypakon oireita. Monesti nämä muut sairaudet ajavat henkilön hakeutumaan hoitoon. Keräilypakosta kärsivä henkilö harvemmin tuovat itse esille ongelmansa, vaan sitä täytyy esimerkiksi lääkärin kysyä henkilöltä suoraan. Sairaus hankaloittaa elämää merkittävästi ikäkäämmillä henkilöillä, vaikka sairaus puhkeaa usein useimmiten jo nuorena. Keräilypakosta kärsivät henkilöt saavat todennäköisemmin esimerkiksi ruokamyrkytyksiä ja infektioita sekä riskit kasvavat kaatumisissa ja tulipalon aiheuttamisessa. Hoitokeinoja keräilypakkoon on sekä kognitiivinen käyttäytymisterapia että lääkehoito. Lääkehoitovaste on heikompi vanhemmilla potilailla sekä pakko-oireista häiriöstä kärsivillä henkilöillä. Nuorempien aikuisten keräilypakon oireita on psykoterapian keinoin ainoastaan onnistuttu lieventämään kognitiivisella käyttäytymisterapialla. (Huttunen 2015, 1340- 1344.)

Palotarkastajan työhön ei kuulu henkilön terveydentilan arviointi. Tästä syystä palotarkastaja keskittyy nimenomaan esimerkiksi siihen riskiin, että paloriskiasunnossa on tavaroiden keräilyn seurauksena suurempi riski tulipalon syttymiseen. Tämä ei kuitenkaan poista sitä, ettei palotarkastaja voisi tehdä havaintoja esimerkiksi henkilön terveydestä tai asunnon kunnosta.

Huttunen myös toteaa artikkelissaan (2015, 1340- 1344), että suurin osa keräilypakosta kärsivistä ihmisistä ei hyödy hoitoyrityksistä kovinkaan merkittävästi. Tämä on melko merkittävä huomio, sillä se herättää kysymyksen pelastusviranomaisen toimien merkittävydestä ja viranomaisten yhteistyön tärkeydestä. Millä keinoilla saadaan keräilypakosta kärsivän ihmisen koti sellaiseksi, että se ei täytä enää paloriskiasunnon tunnusmerkkejä? Sekä millä keinoilla ja viranomaisyhteistyöllä asunto saadaan pidettyä sellaisessa kunnossa, että se ei aiheuta vaaraa niin asukkaalle, naapureille tai pelastushenkilöstölle?

Keräilypakon aiheuttamaa taakkaa yhteiskunnalle on tutkittu Yhdysvalloissa. Tutkimuksessa tutkittiin sellaisia henkilöitä, jotka tunnistivat itsessään keräilypakkoa sekä sellaisia, jonka perheenjäsen tunnisti henkilössä keräilypakkoa. Tuloksena tutkimuksesta saatiin se, että keräilypakko asettaa merkittävän rasitteen kansanterveydelle. Keräilypakosta kärsivät ihmiset kärsivät usein huonosta henkisestä sekä fyysisestä kunnosta, käyttävät paljon sosiaali- ja terveyspalveluita sekä ovat usein heikompia ja vähemmän tehokkaita työelämässä. Keräilypakosta kärsivät ihmiset olivat todennäköisesti ylipainoisia suhteessa muihin perheenjäseniin, kärsivät usein muista kroonisista sairauksista sekä käyttivät mielenterveyspalveluita viisinkertaisesti enemmän. Keräilypakosta aiheutuneet kulut yhteiskunnalle ovat tutkimuksen mukaan merkittävämpiä kuin muissa mielenterveys sairauksissa. Tämä johtuu muun muassa siitä, että heidän työllisyys ja työtehokkuus on madaltunut sekä mielenterveys- ja muiden sosiaali- ja

terveyspalveluiden käyttöaste suuri. (Fitch ym. 2008, 200- 211.) Vaikka kyse on eri maasta kuin Suomi, niin ihmiset ja sairaudet ovat kuitenkin samanlaisia, ihan sama mistä suunnasta sitä katsoo. Tällöin voidaan siis todeta, että keräilypakkoon ja sitä sairastaviin ihmisiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota jo yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta.

Mutta miksi pakonomaista keräilyä sairastava ihminen kiinnittää pelastusviranomaisen huomiota? Mikä tekee keräilypakkosta kärsivän ihmisen asunnosta paloriskiasunnon? Asiaan on jo vastattu osittain aikaisemmin tekstissä, mutta jotta ymmärrettäisiin tilanteen vakavuus, on asiaan hyvä paneutua vielä lisää. Rakennus tai rakennelma rakennetaan kestäväksi tiettyä tavaramäärää tai luonnonolosuhteita. Jos rakennetaan tavallinen kerrostalo, on sen rakenteissa huoneistojen osalta huomioitu se palokuorma, minkä normaali asuminen aiheuttaa. Normaali asuinhuoneisto rakennetaan nykylainsäädännöllä kestäväksi alle 600 MJ/M² palokuormaa ja esimerkiksi varastot, jotka ovat omia palo-osastojaan, rakennetaan kestäväksi yli 1200 MJ/M² palokuormaa. (E1 Suomen rakentamismääräyskokoelma 2011.) Tämä kertoo siitä, että omien palo-osastojen varastot kestävätkin rakenteiltaan yli puolet enemmän palokuormaa kuin asuinhuoneistot. Monia keräilypakkosta kärsivien asuntoja voi verrata varastotiloihin, sillä tavaraa niissä on niin paljon. Tästä pystyy siis suoraan pääteltävissä se, että rakennuksen rakenteita ei ole luotu kestäväksi sitä palokuormaa, jota siellä pidetään. Tämä asettaa suoraan vaaraan niin asukkaan, muut rakennuksessa olijat sekä pelastushenkilöstön. Tällöin on suuri mahdollisuus siihen, että rakennus ei tule kestäväksi täyden palon tilanteessa sitä aikaa, joka on rakentaessa määritelty.

Tähän löytyy hyvä esimerkki tavaratalopalosta, jossa tavaratalo sortui tulipalossa erinäisten tekijöiden johdosta. Onnettomuustutkintakeskus teki tapauksesta tutkinnan (D8/2010Y) ja raportoi tulokset ja johtopäätökset. Tavaratalo oli rakennettu vuonna 1986 ja se oli suunniteltu toimisto- ja tuotantorakennukseksi. Tavaratalona se oli toiminut vuodesta 1989 eteenpäin palamiseen saakka. Rakennuksen kantavat rakenteet olivat paloluokaltaan A120, eli ne oli suunniteltu kestäväksi standardipalon aiheuttaman lämpörasituksen 120 minuutin ajan. Rakennuksessa oli kolme kerrosta, joista kaksi alinta toimivat pääasiassa myymälätiloina. Käyttötapamuutoksia oli tehty paljon, ilman palo-osastoinnin muuttamista muutoksien edellyttämälle tasolle. Tämä oli sallittu asettamalla ehdoksi tietty palokuorman maksimimäärä, joka oli merkitty seinälle kyltillä. Tavaratalossa oli myynnissä suuri määrä eri palavia nesteitä, kuten esimerkiksi lasinpesunestettä. (Onnettomuustutkintakeskus 2011, 9- 11.)

Merkittävää muihin tavarataloihin verrattaessa oli se, että koska rakennus oli alun perin suunniteltu toimisto- ja tuotantotilaksi, oli myymälän huonekorkeus poikkeuksellisen matala. Tämä johti siihen, että kun tulipalo oli syttynyt, niin alkuliekit pääsivät suoraan kattorakenteisiin sekä rakenteisiin kohdistuneet savukaasut olivat poikkeuksellisen lämpimät. Syttymistilan rakenteet kuitenkin kestivät melkein sen, mitä ne oli suunniteltukin kestäväksi. Mutta kun

rakenteet alkoivat pettää, joutuivat pelastajat perääntymään, joka mahdollisti tulen leviämisen peruttamattomasti. Toinen merkittävä tekijä palossa oli palokuorman laatu ja määrä. Toimisto- ja varastotiloja rakennettaessa ei ole huomioitu sitä, että rakennuksessa säilytettäisiin huomattavan suurta määrää tavaraa sekä paljon erilaisia palavia nesteitä ja mahdollisesti vaarallisia kemikaaleja. Tutkinnassa tultiin siihen tulokseen, että rakennus sortui, koska tila oli matala, palokuorma oli sellaista, joka kehitti suurta palotehoa sekä rakennuksessa ei ollut palamisilmasta puutetta. Näiden asioiden johdosta ontelolaattoihin kohdistu paljon suurempi lämpörasitus, kun mitä se oli suunniteltu kestävänsä. (Onnettomuustutkintakeskus 2011, 17-20.)

Tavaratalopalo osoittaa selkeästi sen, mitä vaaroja ja riskejä on siinä, kun rakennusta käytetään alkuperäisen käyttötarkoituksen vastaisesti. Tavaratalo oli kuitenkin rakennettu kestävänsä jo suurta palokuormaa, toisin kuin esimerkiksi kerros- tai rivitalo. Mikäli paloriskiasunto syttyisi tuleen ja pääsisi täyden palon vaiheeseen, olisi sen sammuttaminen haastavaa sekä mahdollisesti vaarallista, sillä rakenteiden kestävyys olisi jo vaarantunut. Tämä johtaa siihen päätelmään, että on hyvin riskiperusteistakin kiinnittää huomiota paloriskiasuntoihin sekä pyrkiä puuttumaan niissä havaittuihin puutteisiin.

Itse tulipaloja ja esimerkiksi niiden kehittymistä eri olosuhteissa on tutkittu hyvinkin paljon. Muun muassa International Association For Fire Safety Science on yhdistys, joka järjestää kokouksia jäsenilleen, jossa käydään läpi eri ammattilaisten artikkeleita ja tutkimuksia eri paloturvallisuusasioista. (International Association Of Fire Safety Science 2016.) On esimerkiksi australialaisten Ian Thomasin sekä Ian Bennettsin tutkimus ”Fire in Enclosures with Single Ventilation Opening - Comparison of Long and Wide Enclosures”, jossa he tutkivat ilmanvaihtoluukkujen kokojen vaikutusta paloon suhteessa tilan muotoon (Bennetts & Thomas 2002, 941). Toisena esimerkkinä on yhdysvaltalaisen Brian Lattimerin, Sean Huntin, Mark Wrightin sekä Craig Beylerin tutkimus ”Corner fire growth in a room with a combustible lining”, jossa he tutkivat miten nurkkapalo kehittyy olosuhteissa, jossa nurkka on rakennettu helposti syttyvästä materiaalista (Beyler ym. 2002, 419).

Tulipaloja paloriskiasunnoissa on tutkittu muun muassa Worcester Polytechnic Institutessa vuonna 2009. Tutkimuksessa todetaan muun muassa se, että semmoiset tulipalot, joiden polttoaineena toimii keräilypakosta kärsivän henkilön keräämä materiaali, kasvavat nopeammin ja leviävät laajemmalle kuin muuten keskimääräiset tulipalot. Tämä aiheuttaa muun muassa suuremman vaaran niin palomiehille kuin naapureille ja itse asukkaalle. Tutkimuksen mukaan keräilypakosta kärsivät ihmiset keräilevät juurikin sellaista materiaalia, joka on helposti syttyvää ja vaikeasti palavaa. Itse tavaroiden keräily ei aiheuta suurempaa todennäköisyyttä palon syttymiselle, mutta tutkimuksen perusteella keräilypakosta kärsivät ihmiset käyttävät laitteitaan väärin tai eivät korjauta laitteita niiden vikaantuessa. (WPI 2009, 17- 19, 54.)

Tutkimuksessa on myös tuotu esille se, että palon syttymistä ei voida täysin estää, vaikka syttymislähteitä rajoitettaisiin. Asunnosta voidaan esimerkiksi katkaista sähköt, mutta se ei estä tulipalon syttymistä, joka voi tapahtua esimerkiksi salamaniskusta. (WPI 2009, 17- 18.) Tämä huomioiden nousee palon leviämisen ennaltaehkäiseminen merkittävään asemaan. Koska ei voida estää palon syttymistä, voidaan pyrkiä ennaltaehkäisemään niitä seurauksia, joita se aiheuttaa. Tästä hyviä esimerkkejä ovat nimenomaan palon leviäminen sekä sen mahdollisimman aikainen havaitseminen.

Tutkimuksen kannalta relevantteja oikeusnormeja löytyy myös paljon, joita ovat muun muassa pelastuslaki (379/2011), hallintolaki (434/2003), perustuslaki (731/1999) sekä laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999). Pelastuslaki (379/2011) määrittää muun muassa pelastusviranomaisen ja tämän valtuudet. Pelastusviranomaisten toiminta perustuu pelastuslain valvontaan ja tätä kautta onnettomuuksien ehkäisyyn ja niiden seurauksien rajoittamiseen. Hallintolaki (434/2003) määrittää niitä hallinnollisia keinoja, joita pelastusviranomaisen sekä muiden viranomaisten tulee käyttää. Hallintolaki määrittää myös muun muassa sen, että viranomaisten tulee käyttää toimivaltaansa yksinomaan lain mukaisesti tarkoituksiin sekä sen, että heidän on oltava puolueettomia. Hallintolaki velvoittaa lisäksi viranomaisen muun muassa toimimaan yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa, selkeän ja ymmärrettävän kielen käyttämiseen sekä antamaan neuvontaa asiakkaan tarpeen mukaan koskien hallintoasioiden hoitamista. (Hallintolaki 434/2003 1 §, 2 §, 6 §, 7 §, 9 § & 10 §.)

Perustuslaki (731/1999) määrittää muun muassa jokaisen yksilön oikeuksista ja suojaa niitä. Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) määrittää taas muun muassa sitä, ovatko tietyt viranomaisten asiakirjat julkisia vai salassa pidettäviä. Tärkeitä oikeuslähteitä ovat myös Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23 §:n muuttamisesta (HE 257/2010) sekä Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi viranomaisen toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 30/1998). Näissä dokumenteissa on selvennetty niitä näkemyksiä ja tavoitteita, joita hallituksella on ollut lakeja tehdessään. Näihin asiakirjoihin tulee perehtyä, jotta lakeja pystytään tulkitsemaan siten, että saavutetaan ne tavoitteet, joita lakeja asetettaessa on tavoiteltu.

3 Nykytilanteen kartoitus

Tässä työssä on tavoitteena yhtenäistää KUP:n toimintaa paloriskiasunnoissa, joten ensiksi pitää saada realistinen kuva siitä, miten työtä eri puolella KUP:a tehdään. Nykytilannetta kartoitettiin haastattelemalla, havainnoimalla sekä tutkimalla jo käsiteltyjä ja hoidettuja tapauksia alusta loppuun. Jo hoidettuja ja käsiteltyjä tapauksia tutkittiin haastatteluiden lisäksi tutustumalla tapauksen pöytäkirjoihin ja mahdollisiin muihin asiakirjoihin. Kaikkiin jo käsiteltyihin tapauksiin ei tutustuttu, sillä se ei olisi tutkimuksen ja tavoitteen kannalta tarkoituk-

senmukaista. Tämä siksi, että kaikki käsitellyt tapaukset eivät välttämättä johda jatkotoimenpiteisiin, vaan tarkastuksella todetaan tilanteen olevan lain edellyttämällä tasolla. Käsitellyistä tapauksista valittiin eri tarkastajien tekemiä, eri kunnissa tehtyjä sekä eri toimenpiteisiin johtaneita tapauksia.

3.1 Haastattelut

Haastattelut tehtiin lähtökohtaisesti puolistrukturoituina haastatteluina. Puolistrukturoiduissa haastatteluissa kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, mutta kysymyksiin ei ole asetettu valmiita vastausvaihtoehtoja (Eskola & Suoranta 1998). Tämä haastattelumalli sopi hyvin tähän tutkimukseen, sillä tarkoitus on saada selville miten erilaisia ja millaisia vastauksia kukin kysymys eri vastaajalta saa. Haastatteluissa käytettiin myös avointa haastattelua, jossa ei ole valmiita kysymyksiä, vaan keskustelua käydään jostain tietystä temasta (Eskola & Suoranta 1998). Tämä toi haastatteluihin lisäarvoa, sillä keskustelua syntyi kysymysten ulkopuolella ja eri haastatteluissa tuli eri asioita esille. Jokainen haastateltava pääsi sanomaan kysymyksistä riippumatta, mikäli jotain tuli mieleen koskien vaarailmoituksia ja kaikkea mahdollista niihin liittyvää.

Osa haastatteluista tehtiin myös sähköpostitse. Tämä haastattelumuoto muistutti hieman postikyselyä, sillä haastateltaville toimitettiin samanlainen haastattelukysymyspohja, jonka he saivat täyttää ja palauttaa. Tämä tarkoittaa sitä, että haastatteluissa ei ole voitu oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä tai tehdä selvennyksiä mahdollisiin epäselviin kysymyksiin. (Sara-järvi & Tuomi 2011, 74.) Haastatteluiden eri toteutustavat olisivat voineet tuoda enemmänkin vaihtelevuutta saatuihin vastauksiin. Kuitenkin vastausten luonne ja itse vastaukset muistuttivat toisiaan, olivat ne sitten kysytyt kasvotusten tai sähköpostin välityksellä.

KUP:n haastattelut suoritettiin huhtikuun 2016 alussa ja haastatteluissa haastateltiin viittä eri palotarkastajaa eri puolilla KUP:a (liite 4). Kaikki KUP:n alueen haastattelut suoritettiin kasvotusten. Haastatellut tarkastajat toimivat vaarailmoituksia hoitaessaan Vantaalla, Mäntsälässä, Tuusulassa sekä Keravalla.

Tutkimusta varten haastateltiin kolmea KUP:n ulkopuolista henkilöä (liite 5). Kaksi haastateltavista on Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokselta sekä yksi on Helsingin pelastuslaitokselta. Haastattelut toteutettiin sähköpostitse viikon 15 aikana. Haastattelukysymykset poikkesivat hieman niistä kysymyksistä, jotka esitettiin KUP:n palotarkastajille. Kysymykset poikkesivat hieman, sillä sähköpostilla tehdyt haastattelut tehtiin kasvotusten tehtyjen haastatteluiden jälkeen. Kasvotusten tehdyissä haastatteluissa joissakin kysymyksissä oli hieman epäselvyyksiä. Nämä voitiin kasvotusten selvittää, mutta sähköpostihaastatteluissa kysymykset täytyi tarkentaa etukäteen. Myös muutama lisäkysymys nousi esille kasvotusten tehtyjä haastatteluja tehdessä.

3.2 Havainnointi

Täydellisen osallistumisen havainnointia tehtiin työskenneltäessä itse vaarailmoitusten kanssa ja tarkastuksilla. Havainnointia on tehty havainnoijan osallistuessa muun muassa tarkkailemalla ja seuraamalla tapauksen käsittelevää palotarkastajaa sekä keskustelemalla hänen kanssaan. Havainnointia havainnoijan osallistuessa tehtiin kahden eri palotarkastajan kanssa. Siinä havainnoitiin tarkastajan toimintatapoja ja menettelyitä ylimääräisillä valvontakäynneillä koskien vaarailmoituksia. Molemmissa tapauksissa havainnoitiin yhden tietyn tapauksen hoitamista eri käynneillä.

3.2.1 Tapaus 1.

Tapauksessa 1 palotarkastaja A:n toimintaa havainnoitiin ylimääräisillä palotarkastuksilla 8/2015, 8/2015, 9/2015, 10/2015 sekä 2/2016. Havainnointia tehtiin myös toimistolla palotarkastuspöytäkirjoja tehtäessä. Tapauksessa käytettiin sekä täydellisen osallistumisen havainnointia että havainnointia havainnoijan osallistuessa.

Tapaus tuli pelastusviranomaisen tietoon terveydensuojelutarkastajalta, poliisilta sekä isännöitsijältä. Tapaus käsiteltiin vaarailoituksena. Ensimmäinen valvontakäynti oli terveydensuojelutarkastajan sopima ja pelastusviranomaisen osallistui hänen tarkastukselleen. Kyseisessä tapauksessa oli omistusasunto kerrostalossa, jonne oli kerätty tavaraa niin, että se ylitti normaalin asumisen aiheuttaman palokuorman. Kyseisessä tapauksessa asukas ei suostunut olemaan paikalla pelastusviranomaisten tekemissä tarkastuksissa. Asukkaalle oli tarjottu apua myös sosiaalipuolelta.

Ensimmäisellä ylimääräisellä palotarkastuksella 8/2015 palotarkastaja puuttui palokuormaan, siihen, että asunnossa oli vain yksi palovaroitin, joka ei toiminut sekä tavaraan lieden päällä. Palokuormaan puututtiin pelastuslain (379/2011) 9 §:n sekä 10 §:n nojalla. Palovaroittimen toimimattomuuteen sekä lukumäärään puututtiin pelastuslain (379/2011) 17 §:n sekä 12 §:n nojalla. Lieden päällä olevaan tavaraan puututtiin pelastuslain (379/2011) 9 §:n nojalla. Pöytäkirja toimitettiin asukkaalle postitse sekä siinä oli määriteltä jälkipalotarkastuksen ajankoh- ta. 8/2015 jälkipalotarkastuksessa todettiin, että tilanne oli hieman parantunut. Palokuormaa oli vähän vähennetty, asukkaan ystävä asensi toista palovaroitinta sekä ensimmäisen palovaroittimen paristo oli vaihdettu sekä lieden päällinen oli tyhjennetty sekä lieden sulake irrotettu. Palotarkastaja kehotti asukasta vähentämään palokuormaa edelleen ja hän kiinnitti erityistä huomiota parvekkeen paloturvallisuuteen.

Jälkipalotarkastuksella 9/2015 havaittiin tilanteen parantuneen vain hieman, mutta edistys ei ollut palotarkastajan mukaan riittävää suhteessa annettuun määräaikaan. Asukas ei myöskään ollut toimittanut kirjallista selvitystä asiassa määräaikaan mennessä. Palotarkastaja teki asi-

assa päätöksen, jossa hän asetti asukkaalle päävelvoitteen 1 asunnon palokuorman poistamisen teettämisen uhalla. Päävelvoitteen palotarkastaja perusteli pelastuslain (379/2011) pykälällä 9. Päävelvoitteessa palotarkastaja määritteli, että mikäli palokuormaa ei ole tyhjennetty määräaikaan mennessä, teetetään tyhjennys tekemättä jätetyn työn laiminlyöjän kustannuksella. Tämän jälkipalotarkastuksen jälkeen tehdyn päätöksen palotarkastaja toimitti asukkaalle saantitodistuksen kanssa ja määritteli uuden jälkipalotarkastuksen ajankohdan.

Jälkipalotarkastus tehtiin 10/2015 ja muuttuneiden olosuhteiden vuoksi asuntoa koskevat vaatimukset osoitetaan asukkaalle lisäksi myös asunto-osakeyhtiölle. Irtaimiston omistajan palotarkastaja toteaa edelleen olevan asukas. Jälkipalotarkastuksella todettiin, että palokuormaa ei ollut vähennetty, vaan se oli silmämääräisesti lisääntynyt. Parvekkeella oli edelleen tavaraa sekä toinen palovaroin, joka ensimmäisen palotarkastuksen jälkeen lisättiin, oli poistettu. Lisäksi palotarkastaja havaitsi huoneistossa olevan lieden vaaraa aiheuttavaksi, sillä liettä ei ollut mahdollista sammuttaa kuin irrottamalla sulake, sillä siitä oli tavaran tippumisen johdosta irronnut nuppi. Tilaisuudessa palotarkastaja pyrki kuulemaan asukkaalle valtuuttamaa henkilöä, mutta hän kieltäytyi mahdollisuudesta tulla kuulluksi. Jälkipalotarkastuksen jälkeen palotarkastaja antoi selvityspyynnön sekä asukkaalle että Asunto Oy:lle velvoitteen laiminlyönnin johdosta sekä mahdollisuuden lausua mielipiteensä mahdollisen hallintopakon täytäntöönpanosta. Kuulemiskirje toimitettiin asukkaalle postitse. Tähän palotarkastaja antoi aikaa muutaman viikon. Asunto Oy toimitti selvityksen asiassa palotarkastajalle määräajan puitteissa.

Palotarkastaja teki päätöksen asiassa 2/2016 ja tähän mennessä hän oli saanut selvityksiä sekä valtakirjan siitä, että asukas oli valtuuttanut tuttunsa toimimaan tietoa välittävänä osapuolena. Selvityksiä palotarkastaja sai asukkaalle tiedon välittämiseen valtuutetulta tuttavalta 3.11., 4.11., 5.11., 6.11., 11.11., 13.11., 19.11., 20.11., 23.11., 24.11., 25.11., 30.11., 10.12.2015 sekä 15.2.2016 päivätyin sähköposteilla. Sähköposteissa ei annettu selvitystä velvoitteen laiminlyönnistä. Viesteissä esitettiin toiveita hallintopakon täytäntöönpanosta ja suorittajista. Viimeisessä viestissä myös ilmoitettiin, että asukas on mahdollisesti muuttamassa pois asunnosta, joka ratkaisisi asian. Palotarkastaja kuitenkin toteaa päätöksessään, että hänelle ei ole esitetty sellaista asiakirjaa, josta hän voisi päätellä varmuudella asunnon hallintasuhteiden muuttumisen. Palotarkastaja tuo myös esille päätöksessä sen, että 2/2016 saadun tiedon mukaan asunto-osakeyhtiön asunnon hallintaan oton liittyvä valitusaika on umpeutunut ja on mahdollisuus, että asukas on valittanut asiasta.

Lopuksi palotarkastaja toteaa päätöksessään, että päävelvoite 1 ei ole noudatettu ja sen noudattamatta jättämiselle tai teettämisen toimeenpanon viivyttämiseksi ei ole esitetty pätevää syytä. Tämän seurauksena pelastusviranomaisella ei ole asiallista perustetta olla määräämättä työtä teetettäväksi asukkaalle kustannuksella ja palotarkastaja koki perustelluksi

työn valvomisen sitä teetettäessä. Palotarkastaja määräsi asunnon tyhjennettäväksi 3/2016 klo 10 alkaen ja mahdollinen jälkipalotarkastus tultaisiin suorittamaan 3/2016. Tämä päätös toimitettiin asukkaalle postitse.

Palotarkastaja teki 3/2016 uuden päätöksen, jolla hän kumosi edellisen tapausta koskevan päätöksen. Tässä palotarkastaja toteaa tulleen ilmi sellaisia asioita, joiden seurauksena pelastusviranomaisen hallintopakkomenettelyä ei tarvita. Palotarkastaja ja ulosottomies kävivät keskustelun 3/2016, jossa pelastusviranomaiselle oli annettu ulosoton tarkka ajankohta. Tämä ajankohta osui niin lähelle määrättyä tyhjennystä, joten palotarkastaja ei nähnyt välttämättömänä hallinnollisten pakkokeinojen käyttöä. Asunto Oy sai huoneiston haltuunsa ja 3/2016 päivätyllä sähköpostilla se toimitti palotarkastajalle valokuvamateriaalia. Valokuvamateriaalin avulla palotarkastaja pystyi tekemään päätöksen, jossa hän pystyi toteamaan, että annettujen kehotuksien osalta olosuhteet vastaavat pelastuslaissa (379/2011) edellytettyä tasoa. Päätös toimitettiin asianosaisille sähköpostilla.

3.2.2 Tapaus 2.

Toisessa tapauksessa seurattiin palotarkastaja B:n toimia. Kyseessä on tapaus, joka on ollut käsittelyssä jo useammalla palotarkastajalla. Asukas ei ole päästänyt palotarkastajaa tai muita toimijoita sisälle. Tapauksen johdosta jo yksi isännöitsijä on irtisanoutunut. Havainnointia suoritettiin keskustelemalla palotarkastajan kanssa tapauksesta sekä havainnoimalla ylimääräisellä valvontakäynnillä 2/2016 sekä 3/2016. Tapauksessa käytettiin sekä täydellisen osallistumisen havainnointia että havainnointia havainnoijan osallistuessa.

Tapauksessa asukas asuu suuressa, yli 120 m² rivitaloasunnossa, jossa on enemmän palokuormaa kuin mitä normaali asuminen aiheuttaa. 2/2016 suoritettulla ylimääräisellä palotarkastuksella asukas ei ollut paikalla ja hän kielsi palotarkastajaa ja muita paikallaolijoita menemästä sisälle. Taloyhtiö oli ilmoittanut ajankohdan asukkaalle, sillä asuntoon tultiin suorittamaan korjaustöitä vesivahingon johdosta. Sisäänpääsy oli varmistettu lukkosepällä sekä poliisin virka-avulla. Virka-apua pyydettiin ja poliiseja odoteltaessa isännöitsijä oli tiiviissä yhteydessä asukkaan kanssa. Kun poliisit saapuivat paikalle, päätti taloyhtiö antaa asukkaalle tyhjennykseen lisäaikaa kaksi viikkoa. Palotarkastaja totesi tässä tilanteessa, että suorittaa tarkastuksen annetun lisäajan päättyessä.

Määräaika oli asetettu 3/2016, jolloin palotarkastaja meni suorittamaan ylimääräisen valvontakäynnin. Paikalle tullessa asukas neuvotteli isännöitsijän kanssa siitä, mennäänkö sisälle vai ei. Lopulta palotarkastaja totesi asukkaalle, että ei ota kantaa siihen, meneekö muut paikalla olleet henkilöt sisälle, mutta hänen täytyy suorittaa tarkastus, koska huoneistosta on tullut vaarailmoitus. Palotarkastaja selvitti asukkaalta päästääkö hän pelastusviranomaiset sisään itse, vai mennäänkö lukkosepän ja poliisin virka-avun avulla. Asukas päätti kieltäytyä

päästämästä ketään sisään ja poistui paikalta. Sisään mentiin lopulta lukkosepän sekä poliisin virka-avun avulla.

Ylimääräisellä palotarkastuksella palotarkastaja totesi, että asunnosta löytyi vain yksi palovaroin ja sekään ei toiminut. Myös mahdollisuus turvalliseen poistumiseen asunnosta oli palotarkastajan mukaan mahdoton tavaran sijoittelusta johtuen. Lieden päällä oli tavaraa ja lietta ei ollut irtikytketty. Palotarkastaja totesi, että poikkeavan suuren palokuorman takia aiheutuu palon leviämisen vaara sekä kantavien rakenteiden palonkeston vaarantumisen. Palotarkastaja toteaa, että olosuhteet asunnossa eivät täytä pelastuslain (379/2011) 4, 9, 10, 14 eikä 17 pykälien vaatimuksia. Lisäksi palotarkastaja esittää pöytäkirjassa, että pelastusviranomaisen on määrättävä korjattavaksi valvontatehtävissään havaitsemansa puutteet sekä korjaamiselle on asetettava määräaika. Tämän palotarkastaja perustelee pelastuslain (379/2011) 81 pykälällä. Lisäksi palotarkastaja tuo esille sen, että pelastuslain 105 §:n mukaan määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla tai teettämisuhalla.

Palotarkastaja selvittää päätöksessään harkitsevansa velvoittavan määräyksen antamista koskien palokuorman vähentämistä sekä palovaroittimen asentamista ja toimintakunnan varmistamista. Pelastusviranomaisen tulisi tehostamaan määräystä uhkasakolla, joka olisi palokuorman vähentämisessä 5000€ ja palovaroittimien asentamisessa ja toimintakunnan varmistamisessa 500€. Määrääjäksi palotarkastaja on harkinnut asettavansa huhtikuun alkupuolelle. Asukkaalle kuitenkin varattiin aika selityksen antamiseen maaliskuun loppupuolelle mennessä.

Asukas ei ollut toimittanut selvitystä palotarkastajalle määräaikaan mennessä. Taloyhtiö piti kokouksen asiaa koskien huhtikuun alkupuolella. Tämän jälkeen pelastusviranomaisen teki päätöksen asiassa, jossa asetti uuden määräajan ja mikäli asukas ei noudata sitä, lankeaa hänelle uhkasakko. Päätös toimitettiin asukkaalle saantitodistuksella. Aikaa määräyksien toteuttamiseen annettiin asukkaalle noin kaksi kuukautta. Tätä opinnäytetyötä kirjoitettaessa tapaus ja sen hoitaminen ovat yhä kesken.

3.3 Asiakirjahavainnot

Nykytilannetta kartoitettaessa on käytetty myös jo hoidettuja tapauksia koskien ilmeistä onnettomuuden tai palonvaaraa. Tapaukset ovat eri puolilta KUP:n aluetta sekä tapauksissa on myös työskennellyt eri palotarkastajia. Tapaukset ovat olleet vuosina 2012, 2014 sekä 2015. Osaa valituista tapauksista on käsitelty samoina vuosina. Tapaukset valikoitiin satunnaisesti, mutta kuitenkin niin, että saatiin otantaa eri vuosilta ja eri alueilta. Tapauksista on tuotu ne tiedot esiin, jotka olivat kustakin tapauksesta saatavilla eri merkinnöistä sekä pöytäkirjoista.

Ensimmäisessä tapauksessa ilmoitus ilmeisestä palonvaarasta tai muusta onnettomuusriskistä tuli sairaankuljetukselta ja se ei koskenut asuntoon kerätystä tavaramäärästä, vaan ilmoitus

tuli mahdollisesta viallisesta lämmittimestä. Kyseessä oli kerrostalohuoneisto. Lämmittimen epäiltiin vapauttavan häkää huoneistoon. Kohteessa käytiin ylimääräisellä palotarkastuksella isännöitsijän ja huoltomiehen kanssa. Tarkastuksella todettiin, että asunnossa ei ole häkää, mutta siellä olleet palovaroittimet eivät toimineet. Palovaroittimet kehoitettiin saattamaan kuntoon ilman määräaika.

Toisessa tapauksessa palokunta oli käynyt asunnossa piipanneen palovaroittimen johdosta. Ilmoitus oli tullut perhehoitajalta ja asunto sijaitsi kerrostalossa. Palotarkastaja oli sopinut isännöitsijän kanssa ylimääräisen palotarkastuksen ajankohdasta. Tarkastuksen jälkeen kohteeseen oli annettu siivouskehotus ja isännöitsijä toisen varoituksen. Määräajaksi oli asetettu viikko. Jälkitarkastuksella oli todettu, että kohde on siisti.

Kolmannessa tapauksessa kohteeseen suoritettiin ylimääräinen palotarkastus saadun vaarailmoituksen jälkeen. Ilmoitus oli tullut sosiaalityöntekijältä ja asunto sijaitsi kerrostalossa. Tarkastuksella asukasta kehoitettiin tyhjentämään parveke kaikesta palavasta materiaalista. Tähän toimenpiteeseen annettiin kolme kuukautta aikaa. Jälkipalotarkastus suoritettiin noin kahdeksan kuukauden päästä ylimääräisestä palotarkastuksesta. Jälkipalotarkastuksella todettiin, että annettua kehotusta ei ollut noudatettu. Asukkaalle annettiin tämän jälkeen määräys tyhjentää parvekkeelta kaikki palava materiaali sekä vähentää palokuormaa poistamalla kaikki ylimääräinen palava materiaali. Tähän toimenpiteeseen annettiin aikaa noin kuukausi. Asia raukesi, kun jälkipalotarkastuksesta oli kulunut kaksi kuukautta, sillä asunto siivottiin sosiaalitoimen järjestämien siivoojien toimesta.

Neljännessä tapauksessa vaarailmoitus oli tullut sairaankuljetukselta ja tarkastuksen ajankohdasta ilmoitettiin asiakkaalle kirjeitse. Tarkastuksella oli mukana isännöitsijä, hallituksen puheenjohtaja sekä asukas. Kohde sijaitsi kerrostalossa ja seillä oli paljon palokuormaa. Palotarkastaja antoi korjausmääräyksen palauttaa asunnon kaikki huoneistot asuinkäyttöön. Samalla tarkastuksella varastokäytössä olevassa olohuoneessa ei saanut käyttää sähkölaitteita tai tupakoida niin kauan, kun palokuorman määrä ylittää sen, mitä rakenteet on mitoitettu kestävämmän palotilanteessa. Tavarain vähentämiselle annettiin kuukausi aikaa. Tarkastuksesta kahden kuukauden päästä suoritettiin jälkipalotarkastus, jossa todettiin, että palokuormaa oli jonkin verran vähennetty. Tapaus päättyi siihen, että asukkaan kanssa sovittiin, että tavaraa viedään varastoon seuraavan viikonlopun aikana.

Viidennessä tapauksessa ilmoitus oli tullut terveydenhuollon ammattihenkilöltä. Tehtiin ylimääräinen palotarkastus, jossa todettiin, että kulkuväylillä on tavaraa. Aikaa tavaroiden poistamiseen poistumistieltä annettiin kuukausi. Tarkastuksesta muutaman kuukauden päästä toinen asukkaista oli kuollut ja tämän jälkeen annettiin vielä pari kuukautta lisäaika. Jälkipalo-

tarkastuksella todettiin, että asiat on poistumisen osalta saatettu sellaiseen kuntoon, että asia ei vaadi enää jatkokäsittelyä.

Kuudennessa tapauksessa ilmoitus tuli sairaankuljetukselta ja se koski suurta palokuormaa, vaarallisia sähköasennuksia sekä puutteellisia varateitä yläkerroksista. Kyseessä oli kaksi kerroksinen omakotitalo. Ylimääräiselle palotarkastukselle mentiin yhdessä sosiaalipuolen kanssa. Tarkastuksella annettiin neuvontaa ja valistusta. Suositeltiin myös kiinnittämään erityistä huomiota sähköasennuksiin sekä asentamaan tikkaat ulkoseinälle, jotta toisesta kerroksesta voidaan hätätilanteessa poistua.

Seitsemännessä tapauksessa ilmoitus oli saatu kotipalvelulta ja tarkastukselle osallistui asukkaan lisäksi kotihoito sekä isännöitsijä. Ilmoitus ilmeisestä onnettomuusriskistä tai palonvaarasta koski asukkaan tupakanpolttoa. Tarkastuksella todettiin, että asunto oli täynnä tupakan savua, ympäriinsä oli tuhkakuppeja, joista yksi oli sanomalehden päällä sekä lattialla oli tupakantumppien jättämiä palamisjälkiä. Tätä asukas selvitti sillä, että ei pysty enää pitämään tupakkaa kunnolla kädessään, jolloin tuhkaa varisee muovimatolle polttaen siihen reikiä. asukkaalle annettiin korjausmääräys, jossa häntä määrättiin käsittelemään tulta sekä tupakoimaan huolellisesti ja riittävää varovaisuutta noudattaen. Pöytäkirjassa selvitettiin, että annettu korjausmääräys astuu voimaan heti ja asukasta on kuultu sen johdosta. Ylimääräisen palotarkastuksen pöytäkirja osoitettiin myös Kunnalle, sillä asunto oli poistumisturvallisuusselvitysvelvollinen kohde. Heidän tuli selvittää palotarkastajalle millä keinoilla kohteen poistumisturvallisuutta parannetaan ja heille varattiin mahdollisuus tulla kuulluksi. Korjaustoimenpiteille annettiin kuukausi aikaa ja reilun kuukauden päästä kohteeseen tehtiin jälkipalotarkastus. Tarkastuksella todettiin, että annettua korjausmääräystä ei ollut noudatettu. Asia määrättiin uudelleen. Tästä kahden kuukauden sisällä asukkaan vuokrasopimus purettiin ja asukas siirrettiin laitokseen.

Kahdeksannessa tapauksessa ilmoitus tuli terveystarkastajalta sekä sosiaalityöntekijältä ja se koski omakotitaloa, joka ilmoituksen mukaan asuinkelvoton. Asunnossa ei ollut juoksevaa vettä ja sähköt oli katkaistu tulipalovaaran takia. Tapauksessa tehtiin viranomaisyhteistyötä, jonka tavoitteena oli siirtää asukas asumaan muualle. Tarkastukselle mentiin asukkaan, kahden palotarkastajan, hoitajan, sosiaalityöntekijän sekä terveystarkastajan kanssa. Asunnossa oli paljon palokuormaa, joka koostui pääasiassa kotitalousjätteestä. Palovaroitin oli, mutta siinä ei ollut pattereita. Pelastusviranomaisen totesi, että mikäli asuntoon muutetaan takaisin, ovat sen poistumistiet avattava, palokuormaa vähennettävä, sähköasennusten kunto varmistettava sekä palovaraitimia asennettava riittävä määrä. Tapauksessa lääkärit hyödynsivät eri viranomaisten lausuntoja määritelläkseen asukkaan jatkon.

4 Tulokset

Tutkimuksen ydinasia on analysoida, tehdä tulkintoja sekä johtopäätöksiä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 209). Tuloksia ja aineistoa on saatu hyvin monipuolisesti sekä riittävässä määrin kolmesta eri aineistonkeruumenetelmästä. Jokaisesta menetelmästä on saatu erilaista aineistoa, jonka analysoimisella tavoitellaan selkeiden tulosten saavuttamista. Tuloksien avulla voidaan hahmotella optimaalisia toimintatapoja ja niitä muuttuvia tekijöitä, joita vaarailmoituksia hoidettaessa voi nousta esille. Jokaisella toimijalla on omia näkökulmiaan siihen, miten asioita ja tapauksia tulisi hoitaa. Koskaan ei voi kuitenkaan kaikkia miellyttää. Tuloksista tulee analysoida ne toimintatavat, jotka palvelevat tulosten saavuttamista parhaiten ja tarkoituksenmukaisimmin.

4.1 Analysointi

Aineiston analyysillä tavoitellaan saadun aineiston tiivistämistä ja jaottelua niin, että aineistosta saadaan looginen ja selkeä kokonaisuus, ilman että sen informaatiota menetetään. Analyysivaiheessa selviää, millaisia vastauksia tutkimuskysymyksiin saadaan sekä miten ne olisi mahdollisesti oikeasti pitänyt asetella. Kerätty aineisto on litteroitu, eli kirjoitettu puhtaaksi kokonaisuudessaan, ensiksi haastattelut (liitteet 4 ja 5), sitten havainnointi ja lopuksi asiakirjoista saatu aineisto. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 209- 210.)

4.1.1 Haastattelut

Toimintatavoista voidaan haastatteluista teemoittelun sekä tyypittelyn perusteella päätellä, että osa on ensisijaisesti yhteydessä isännöitsijään ja nostaa tämän tärkeään rooliin tilanteessa. Tämä ei ole kuitenkaan kaikkien toimintatapa ja kaikkien ilmoitusten kiinteistöissä ei isännöitsijää edes ole. KUP:n ulkopuolella myös toisessa pelastuslaitoksessa ollaan ensisijaisesti yhteydessä isännöitsijään tai taloyhtiön edustajaan, jonka kautta sovitaan tarkastuksesta. Kuitenkin taas toinen pelastuslaitos on isännöitsijään yhteydessä vaan siinä tilanteessa, mikäli asia ei asukkaan kanssa lähde etenemään. Heillä ollaan tekemisissä asiakkaan kanssa ja ilmoittajalle ei kerrota asioiden etenemisestä mitään. Tämä nostaa esille kysymyksen siitä, miten määritellään se, milloin isännöitsijä ensisijainen yhteyshenkilö ja milloin ei. Ajoittain asia voi olla niin arkaluontoinen, että tilanne on helpompi ratkaista ilman ylimääräisten toimijoiden läsnäoloa. Asukkaalla on oikeus kieltää isännöitsijää osallistumasta ylimääräiseen palotarkastukseen, mikäli tarkastus ei vaadi taloyhtiön edustajaa paikalle. Isännöitsijä voi kuitenkin osallistua tai tehdä tarkastuksen, mikäli hän on omalta osaltaan edennyt asunto-osakeyhtiölain (1599/2009) edellyttämällä tavalla.

Toimintatavoista huomataan haastatteluiden pohjalta myös se, että osa tarkastajista kerää enemmän väkeä ylimääräiselle palotarkastukselle ja on suoraan yhteydessä muihin viranomaisiin ja toimijoihin. Toiset tarkastajat taas sopivat käynnistä asiakkaan kanssa ja toiseksi hen-

kilöksi paikalle tulee joko isännöitsijä tai toinen palotarkastaja. Jokainen tapaus on erilainen, jonka takia molemmat toimintatavat voivat toimia lopputulosta ajatellen yhtä tehokkaasti. Toisissa tapauksissa asiakasta palvelee se, että paikalla on useampi eri viranomainen, jolta voi saada tukea tilanteen parantamiseksi. Tällaisessa tilanteessa viranomaisten on myös helppompaa keskenään sopia, millä pelisäännöillä ja toimenpiteillä asiassa edetään. Toisissa tapauksissa, esimerkiksi jos ilmoitus on ollut turha, niin olisi mahdollisesti kiusallista mennä kohteeseen, jossa ei olisi mitään huomautettavaa. Silloin olisi myös haaskattu merkittävästi lukuisien toimijoiden ja viranomaisten aikaa sekä resursseja. Tämä tarkoittaa siis sitä, että tilanteesta täytyisi olla jo jonkin näköinen tilannekuva, jotta voidaan ottaa muita toimijoita tilanteeseen mukaan. Mikäli tapauksesta ei tiedetä tarpeeksi, niin on varmasti kannattavampaa käydä katsomassa tilanne paikan päällä pelkästään pelastusviranomaisen näkökulmasta ja tilanteen vaatiessa keskustella jatkotoimista suoraan asiakkaan kanssa.

Haastatteluiden pohjalta huomataan se, että palotarkastajat KUP:n alueella puuttuvat paljolti samoihin asioihin vaarailmoitusta seuraavalla ylimääräisellä palotarkastuksella. Tarkastajat puuttuvat muun muassa syttymislähteisiin, palovaroitimiin sekä poistumisturvallisuuteen. Nämä asiat eivät juurikaan aiheuta ristiriitoja tarkastajien kesken. Palokuorman puuttuminen on kuitenkin sellainen, johon puuttuminen herättää jo pelkästään KUP:n sisällä ristiriitoja, sillä asiasta löytyy eri näkemyksiä. Toiset puuttuvat siihen, sillä ollaan sitä mieltä, että se vaarantaa muun muassa poistumisturvallisuutta sekä pelastajien turvallisuutta. Kun palokuorman puututaan, niin yleensä huomioidaan myös se, että pääasiassa asunnot on rakennettu kestämään alle $600\text{MJ}/\text{M}^2$ palokuormaa (E1 Suomen rakentamismääräyskokoelma 2011). Tällöin perustellaan asunnon tavaramäärän vähentämistä sillä, että asunnon rakenteita ei ole rakennettu kestämään esimerkiksi täyden palon vaiheessa niin suurta palokuormaa, jonka asukas on sinne kerännyt.

Toiset ovat taas sitä mieltä, että palokuormaa ei voi palotarkastaja määritellä ja että se kuuluu rakenteelliseen puoleen eikä näin ollen palotarkastajille, vaan rakennusvalvontaviranomaisille. Tavaramäärään ei tällöin ole puututtu, mikäli sitä ei säilytetä esimerkiksi saunassa tai liedon päällä tai se ei vaaranna asukkaan poistumisturvallisuutta. KUP:n ulkopuolella toisessa pelastuslaitoksessa puututaan palokuorman kun taas toisessa pääsääntöisesti ei. Toisaalla puututaan palokuorman vain, jos se mahdollisesti vaarantaa poistumisturvallisuutta tai se on sijoitettu vaaraa aiheuttavasti, esimerkiksi liedon läheisyyteen. On kuitenkin esimerkki tapaus, jossa Hallinto-oikeus olisi voinut puuttua pelastuslaitoksen mahdolliseen toimivallan puuttumiseen, heidän määrättyään vähentämään eräästä kohteesta palokuorman määrää (Telaranta 2014, 91). Hallinto-oikeus päätti kuitenkin olla puuttumatta, joka viestittäisi siitä, että Hallinto-oikeuden näkökulmasta paloriskiasuntoihin puuttuminen kuuluu pelastusviranomaisen toimivaltaan.

Haasteista voidaan haastatteluista todeta se, että haastavana on koettu asiakkaiden ahdinko, sääli asukkaan oloihin sekä heidän antamat tyhjät lupaukset. Tapaukset eivät siis ole aina tarkastajillekaan helposti kohdattavia, sillä toisen ahdinko on harvoin miellyttävää katsottavaa. Haasteina koettiin myös se, milloin sosiaalipuoli pyydetään mukaan, heidän kanssa yhteisen ajan löytäminen sekä vaarailmoitusten informaation puutteellisuuden. KUP:n ulkopuolisilla haasteina olivat ilmoituksen tekijöiden paloriskiasunnon hahmottaminen sekä toimivaltaisen viranomaisen hahmottaminen kyseessä olevassa tapauksessa. Näiden tekijöiden takia tulee turhia ilmoituksia, sillä asunto voi olla esimerkiksi vain epäsiisti sekä voi olla kyseessä tilanne, jossa pelastusviranomaisen ei ole se toimivaltainen viranomaisen.

Viranomaisyhteistyötä on tehty, mutta se on ollut melko tapauskohtaista sekä osittain suunnittelematonta. Tietyissä kunnissa on luotu yhteyttä sosiaalitoimen kanssa, mutta toisissa yhteistyötä tapahtuu yksittäisten toimijoiden kanssa satunnaisesti. Yhteistyötä tulisi kehittää myös muiden kun sosiaalitoimen kanssa ja sellaiseksi, että toimii molempiin suuntiin. Muutkin toimijat, joita 42 §:n ilmoitusvelvollisuus koskee, voivat ilmoittaa salassapitosäännöksistä huolimatta pelastusviranomaisille havainnoimistaan tapauksista.

Kenenkään muun, paitsi yhden haastateltavan, ei ole tarvinnut turvautua pakkokeinoihin. Tästä voidaan päätellä sitä, että työssä on onnistuttu, sillä asioiden etenemistä ei ainakaan pelastusviranomaisen toimin ole jouduttu pakottamaan. Yksi haastateltava, joka toimii KUP:n ulkopuolella, on turvautunut pakkokeinoihin esimerkiksi keskeyttämällä toiminnan tai katkaisemalla sähköt. KUP:n puolella haastateltavat ovat vain uhanneet pakkokeinoilla, mutta jos pakkokeinoja on käytetty, ovat ne tulleet muilta tahoilta, kuten esimerkiksi taloyhtiöltä.

Esille haastatteluista nousi myös esille se, että tarkastuksille on menty täysin yksin, ilman esimerkiksi isännöitsijää tai kollegaa. Ainakin KUP:lla ja toisella pelastuslaitoksella on ohjeistuksena, että tarkastukselle ei tule mennä yksin, mutta silti tarkastajat ovat tätä tehneet. Tästä herää kysymys siitä, tulisiko yleisesti sallia tarkastuksille meno yksin vai tulisiko kaikilta vaatia se, että tarkastuksille otetaan aina joku mukaan. Tähän asiaan tulee kiinnittää huomiota erityisesti sen takia, että uhkaavia tilanteita on koettu niin KUP:n alueella kuin ulkopuolellakin.

Tyypillinen asiakas on haastatteluiden perusteella iäkkäämpi henkilö, jolla on mahdollisia päihde-, elämänhallinnan- sekä mielenterveysongelmia. Tätä voidaan perustella sillä, että iäkkäämmät ja moniongelmaiset henkilöt ovat enemmän tekemisissä sellaisien toimijoiden kanssa, joiden tulee tehdä ilmoitus havaitessaan palon- tai onnettomuudenvaaraa. Vaikka tyypillinen asiakas on iäkkäämpi, ei se tarkoita sitä, ettei kyseistä ongelma esiintyisi nuoremillakin. Heidän ongelmiaan ei vaan välttämättä havaita samassa mittakaavassa, sillä he saavat mahdollisesti olla suhteellisen rauhassa omissa oloissaan. Tyypillinen asiakas olisi hyvä

huomioida toimintaohjeissa, jotta esimerkiksi kokemattomat tarkastajat osaisivat varautua siihen, mitä tilanteet voivat tuoda eteen.

Haastatteluista huomataan myös se, että tapaukset voivat kestää yhdestä puhelusta kuukausiin ja jopa pisimmillään yli vuoden. Tämä tulee huomioida resursoinnissa, sillä tapaukset voivat helposti viedä tarkastajalta huomattavan määrän työaika. Resursointi on kuitenkin haastavaa, sillä tosiaan osa tapauksista ratkeaa puheluun, yhteen tarkastukseen tai muutaman kuukauden sisällä ilmoituksen saamisesta.

Haastatteluissa palotarkastajat toivat esille erilaisia asioita, joita toivoivat toimintatapoihin. Näitä asioita olivat muun muassa ohjeistusta eri tilanteisiin, esimerkiksi suojautumiseen, käytännön esimerkkejä, varusteiden jälkihuollosta, viranomaisyhteistyön hyödyntäminen erityisesti sosiaalipuolen kanssa, koulutukset muille viranomaisille, avekki - koulutus palotarkastajille, salassapitokysymykset, valokuvaaminen sekä pelastusviranomaisen roolin selkiyttämistä, koska kyse sairaudesta. Kaikki edellä mainitut asiat ovat tärkeitä tietoja, sillä ne tietäessä on työskentely vaarailmoitusten parissa hieman selkeämpää. Esimerkiksi käytännön esimerkit voivat vähentää turhia ilmoituksia, viranomaisyhteistyön kehittäminen voi helpottaa työtä ja vapauttaa resursseja pelastusviranomaisille sekä avekki - koulutus voi parantaa palotarkastajien kykyä reagoida yllättäviin tilanteisiin ja aggressiivisiin asiakkaisiin. Salassapitokysymykset ovat myös hyvin tärkeä seikka, sillä jos niihin ei ole tutustunut tarpeeksi, voi vahingossa esimerkiksi loukata asiakkaan yksityisyydensuojaa, mikä ei ainakaan paranna yhteistyötä.

Ohjeistusta vaarailmoituksia hoidettaessa toivottaisiin muille toimijoille sekä palotarkastajille siitä, miten ja milloin palokuorman tulee puuttua, prosessikaaviota, miten pakkokeinoihin ryhdytään sekä ohjeita virka-avun pyytämiseen. Lisäksi toivottiin toimintatapoihin sellaista ohjeistusta, että oltaisiin sosiaalipuoleen yhteydessä, eikä lähdetäisi etenemään asiassa liian vauhdikkaasti. Esimerkkikuvat tai vertailukupongit olisivat varmasti yksinkertainen keino ehkäistä turhia ilmoituksia sekä auttaisi palotarkastajia arvioimaan tarvitseeko tilanteeseen puuttua vai ei. Selvästi tarvetta ohjeistukselle on myös siinä tilanteessa, kun asukas ei kehoituksista sekä määräyksistä huolimatta laita asuntoa kuntoon.

Haastatteluista selvisi se, että vaarailmoituksia on saatu, kunnan eläinlääkäriltä, yksityiseltä sekä pelastuslaitoksen sairaankuljetukselta, sosiaalipuolelta, isännöitsijältä, kotihoidolta, poliisilta, terveydensuojelutarkastajalta, kirkon kotipalvelun siivoajalta, hoitolaitoksen henkilökunnalta, toiselta pelastusviranomaiselta, naapurilta sekä sukulaisilta. Tätä listaa lukiessa voidaan huomata se, että vaarailmoituksia on otettu vastaan myös henkilöiltä, joita pelastuslaki ei velvoita tekemään ilmoitusta. Tällaisia henkilöiltä ovat muun muassa sukulaiset, naapurit sekä isännöitsijä.

Esille haastatteluista tuli myös se, että eri kuntien ja alueiden viranomaisten tietoisuus 42 §:n tuomasta velvoitteesta oli haastateltavien mielestä lähes poikkeuksetta hyvin huono. Osakseen viranomaisten tietoisuuden puutteisiin on havahduttu. Sosiaali- ja terveystieteiltä on koulutettu asiasta jo enemmän, mutta muun muassa poliisien tietoisuutta velvollisuudesta tulisi vielä lisätä.

Suojavarusteista tuli keskustelua haastatteluissa, jossa todettiin, että juuri kukaan ei käytä mitään suojavarusteita. Mahdollisesti kertakäyttöhansikkaita on joskus tarvittu. Yksi kaikista haastateltavista käyttää sekä suojapukua että puukkoliivejä. Tästä on pääteltävissä se, että varsinaista tarvetta suojavarustukselle ei olisi. On myös hyvin mahdollista, että asiakkaan suhtautuminen tarkastajaan voisi muuttua sen jälkeen, kun hän tulisi toisen kotiin, jossa henkilö asuu, niin suojapuku ja hengityssuojaimet päällä.

Yksi tärkeä näkökulma nousi ulkopuolisen haastattelusta esille. Tämä oli se, että vaarailmoituksen jälkeen mentävällä ylimääräisellä palotarkastuksella asioihin ei suhtauduttaisi niin kuin yleisellä palotarkastuksella. Haastateltavan näkökulman mukaan faktapohjainen tieto riskeistä ei välttämättä paranna asiaa. Tämä asia on varmasti hyvä nostaa esille keskusteluun ja saada muidenkin toimijoiden mielipiteitä asiaan. Voi olla, että toisissa tilanteissa asia on juurikin näin, mutta varmasti joillakin henkilöillä faktapohjainen asioiden selittäminen voi jossakin määrin auttaa tilannetta.

Avoimesta haastattelusta tuli esille muutamalta henkilöltä se, että niin sanottuja turhia ilmoituksia tulee useammin yksityiseltä sairaankuljetukselta kun pelastuslaitoksen sairaankuljettajilta. Tätä ilmiötä voidaan selittää esimerkiksi sillä, että yksityisen puolen henkilöstöllä ei ole välttämättä niin hyvää käsitystä siitä, mikä on ilmeinen palon- tai onnettomuudenvaara ja mikä ei. Turhien ilmoitusten saamista voidaan ennaltaehkäistä esimerkiksi kouluttamalla sekä haastatteluissa esille tulleilla esimerkkitapauksilla tai esimerkkikortistoilla.

4.1.2 Havainnointi

Molemmissa tapauksissa on lähdetty käyttämään hallinnollisia pakkokeinoja, eli pelastusviranomainen on asettanut teettämisuhan tai uhkasakon. Suuren eron tapausten toimintatavoissa tekee se, että ensimmäisessä on lähdetty käyttämään pelastuslain (379/2011) 105 §:n mukaista teettämisuuhkaa kun taas toisessa tapauksessa on annettu päätös uhkasakon asettamisesta. Teettämisuhan asettamisella sekä uhkasakon asettamisella on monia eroja ja niiden asettamisessa toimintatavat poikkeavat hieman. Vaarailmoituksissa teettämisuuhka pääsääntöisesti tarkoittaa asunnon tyhjennyttämistä ylimääräisestä palokuormasta asukkaan kustannuksella. Uhkasakko, jonka koko määritellään tapauskohtaisesti, annetaan, mikäli asukas ei ole suorittanut annettuja määräyksiä määräajan puitteissa. Teettämisuuhka on työllistävämpi kuin uhkasakko ja tämän voi huomata esimerkiksi tapauksien käsittelystä. Teettämisuhan toteutettaes-

sa yksityisasunnoissa aiheuttaa useita muun muassa useita oikeudellisia haasteita, esimerkiksi työn kilpailuttamisesta, jonka seurauksena se tekee toimintatavasta työläämmän. On kuitenkin katsottava tapauskohtaisesti, kumpi on tarkoituksenmukaisempi asettaa.

4.1.3 Dokumentti analyysi

Asiakirjoja läpikäydessä tullaan siihen tulokseen, että kirjaustyylejä on niin monta kun on kirjaajia. Osista tapauksista löytyy kattavasti tietoa esimerkiksi ilmoittajasta sekä tapauksessa toteutetuista toimenpiteistä. Toisissa tapauksissa taas löytyy vaan muutamien lauseiden kirjaus siitä mitä tehtiin, missä, kuka teki ja milloin. Ajoittain tapauksista tulee ilmoituksia uudelleen. Joskus asukas on saattanut muuttaa muualle ja on keräillyt uudenkin asunnon täyteen tavaraa. Toisissa tapauksissa taas palotarkastaja on saattanut jo todeta, että asunnossa ei ole välitöntä onnettomuuden- tai palonvaaraa, mutta esimerkiksi kotihoitajan vaihtuessa, saattaa ilmoitus kohteesta tulla uudelleen. Näissä tilanteissa on ensisijaisen tärkeitä, että kohteesta ja siellä tehdyistä toimenpiteistä on tarpeeksi laajat ja tarkat tiedot, jotta voidaan välttää turhat kohdekäynnit tai osataan varautua kohteeseen mentäessä vanhaan tuttuun. Palotarkastajat ja vastuualueet muuttuvat aina ajoittain, niin ei voida luottaa siihen, että sama tarkastaja hoitaisi samoja tapauksia uudelleen.

Asiakirjoja tutkimalla voidaan päätellä myös se, että näissä tapauksissa palotarkastaja on joutanut paljon antamissaan määräajoissa. Monissa tapauksista annettiin tietty aika korjata tilanne lain edellyttämälle tasolle, mutta asiaa ei valvottu saman tien määräajan täytyessä. Tätä ilmiötä voidaan selittää palotarkastajien työmäärällä, joka voi aiheuttaa sen, että tapauksia ei ehditä valvoa saman tien määräajan umpeutuessa. Toinen selitys asiassa voi olla se, että koska on kyse ihmisten yksityisasunnoista, niin pelastusviranomainen on ottanut joustavamman asenteen määräaikoihin, mikäli puute ei vakavuudeltaan vaadi kiireisiä toimenpiteitä.

Asiakirjoista voidaan jo näinkin pienellä otannalla huomata kuinka erilaisia tapauksia palotarkastajat käsittelevät, kun kyse on vaarailmoituksesta. Jokainen tapaus tuo omat haasteensa esimerkiksi asiakkaiden sekä kiinteistöjen monipuolisuudessa. Toimintatavat eroavat auttamatta, sillä tapaukset eroavat toisistaan merkittävästi sekä palotarkastajilla on omat tyyliinsä suhtautua eri asioihin. Toinen voi määrätä tavaramäärän tiputettavaksi normaalin asumisen tasolle, kun taas toinen toteaa että se ei aiheuta välitöntä onnettomuuden tai palonvaaraa. Pöytäkirjamallit sekä toimintatavat ovat vaihtuneet ja kehittyneet myös vuosien varrella, mikä voi osakseen vaikuttaa asiakirjoista havaittavaan moninaisuuteen.

4.2 Optimaalisen toimintatavan hahmottelu

Optimaalisia toimintatapoja hahmoteltaessa tulisi määritellä ne toimintatavat, joiden avulla päästään mahdollisimman hyvään lopputulokseen mahdollisimman tehokkaasti. Optimaalisissa toimintatavoissa toimitaan myös yhtenäisesti, jolloin mahdollistetaan tarjotun palvelun tasa-vertaisuus. Tässä tulee kuitenkin huomioida jokaisen tilanteen ja tapauksen yksilöllisyys sekä se, mikä on se lopputulos, jota KUP haluaa lähteä tavoittelemaan. Liian tarkasti määritellyt toimintatavat voivat pahimmassa tapauksessa hankaloittaa tapauksen hoitamista, sillä ei ole voitu toimia kyseisen tilanteen vaatimalla tarkoituksenmukaisemmalla tavalla. Mutta jotta toimintatapoja voitaisiin yhtenäistää ja näin ollen optimoida, niin tulee olla tiettyjä linjauksia, joita tarkastajat voivat omilta osiltaan noudattaa.

Yhtenäistettäessä toimintatapoja tulisi määritellä se, ollaanko ensisijaisesti isännöitsijään vai asiakkaaseen yhteydessä. Molemmissa on omat hyötynsä sekä haittansa. Mikäli ollaan ensisijaisesti asiakkaaseen yhteydessä, voidaan välttää esimerkiksi kiusalliset tilanteet, mikäli ilmoitus on ollut aiheeton. Tällöin voi myös keskustella mahdollisesti arkaluontoisista asioista ilman, että tilanteeseen sekoitetaan muita toimijoita. Mutta mikäli ollaan ensisijaisesti isännöitsijään, voi hän sopia tarkastuksen ajankohdan ja hänen kanssaan voidaan jo tarkastuksella neuvotella toimenpiteistä sekä asiakkaan mahdollisesta tukemisesta. Tämä säästää palotarkastajien resursseja sekä voi mahdollistaa asioiden etenemistä reippaammalla tahdilla.

Kokemuksen perusteella taloyhtiö ei kuitenkaan ole aina sillä linjalla, että lähdetään tukemaan asukkaan tervehtymistä ja rauhallisesti tilanteen asettamista paremmalle tasolle. Saattaa olla tilanne, jossa isännöitsijä pyytää pelastusviranomaisen paikalle, jotta saa toisenkin näkemyksen siitä, että asunto vaarantaa muiden turvallisuuden. Tämän näkemyksen saatuaan saattaa taloyhtiö alkaa etenemään asiassa niin, että he pyrkivät ottamaan asunnon hallintaan asunto-osakeyhtiölain (1599/2009) nojalla. Tällöin saattaa tuntua turhauttavalta yrittää tukea asukkaan kehitystä, kun samalla taloyhtiö painostaa vauhtiin ja tehokkuuteen. Pelastusviranomaisen ei tule kuitenkaan ottaa kantaa taloyhtiön ja asukkaan välisiin asioihin. Tästä herää kysymys siitä, tulisiko isännöitsijän kanssa ennen mahdollista tarkastusta selvittää se, mitä he tavoittelevat tarkastuksella. Onko tavoitteena haltuun otto vai asukkaan kanssa yhteistyön tekeminen tilanteen parantamiseksi? Isännöitsijät eivät tarvitse pelastusviranomaista päästykseen käymään asunnossa.

Niin kuin tulisi määritellä osallistetaanko isännöitsijä, voitaisiin määritellä, milloin muihin toimijoihin ja viranomaisiin ollaan yhteydessä. Viranomaisyhteistyö on haastatteluiden ja havainnoinnin perusteella KUP:lla vielä aika kehittymätöntä eikä ole varsinaista ohjeistusta siitä, esimerkiksi keihin ollaan yhteydessä ja milloin. Toisilla tarkastajilla on selkeät yhteyshenkilöt, mutta yhteyksien luominen on helpompaa pienemmissä kunnissa, kuten esimerkiksi Pornaisissa kuin isommissa kunnissa, kuten esimerkiksi Vantaalla. Viranomaisten kanssa tulisi luo-

da myös sellainen yhteistyöverkosto, jonka avulla muut osaisivat olla yhteydessä pelastusviranomaiseen tilanteen niin vaatiessa. Moniviranomaisyhteistyö mahdollistaisi tapausten tehokkaan hoidon sekä ennaltaehkäisiviä päällekkäisiä toimintoja eri viranomaistahoilta. Pelastusviranomaiset voivat tukea myös eri toimijoita tapauksissa, joissa asiat eivät meinaa lähteä etenemään, esimerkiksi paloturvallisuuden parantamiseksi.

Erityisesti tutkimuksessa tuli esille toivomus paremmasta yhteistyöstä sosiaalipuolen kanssa. Tämän on ihan perusteltua, sillä sosiaalipuolen toimijoilla on yleensä parempi ammattitaito esimerkiksi mielenterveys sairauksista kärsivien henkilöiden käsittelyyn ja ymmärtämiseen, sillä he ovat jo ammattiin kouluttautuesssa tutustuneet muun muassa mielenterveyteen sekä sen ehkäisevään, rakentavaan ja korjaavaan työhön (Metropolia 2011, 9- 10). Miksi ei hyödynnettäisi heidän ammattitaitoaan mahdollisimman laajassa mittakaavassa, kun sen mahdollisuus kerran on? Toimiva yhteistyö helpottaisi niin sosiaalipuolta kuin pelastuspuolta, sillä esimerkiksi toimenpiteitä ei suoritettaisi päällekkäisesti. Haastatteluissa tuli esille se, että pienemmissä kunnissa tarkastajilla saattaa olla jo yhteistyökumppaneita esimerkiksi sosiaalipuolella, mutta yhteyksien luominen isommissa kunnissa on vielä melko kehittymätöntä. Ohjeistusta kaivattiin myös poliisien virka-avun pyytämiseen.

Jotta toimitaan yhtenäisesti, tulisi myös määritellä se, saako tarkastuksille mennä yksin vai täytyykö mukana olla aina joku muu. Ohjeena on se, että yksin ei saa mennä, mutta mikäli tarkastukselle on menty yksin, ei asiaan ole juurikaan puututtu. Tämä taas viestii sitä, että jokaiselle annetaan mahdollisuus päättää se, otetaanko tarkastukselle joku mukaan varmistamaan omaa selustaa vai saadaanko yrittää pärjätä yksikseen. Tästäkin asiasta löytyy erilaisia mielipiteitä, mutta ensisijaisesti tulee huomioida tarkastajien turvallisuus, jonka takia tulisi linjata selkeästi pelastuslaitoksen näkemys asiasta. Ja ohjeiden perusteella se on se, että tarkastuksille mennään aina jonkun kanssa. Tämä on tärkeä asia huomioida, sillä seitsemästä haastateltavasta kaksi henkilöä oli kokenut uhkaavia tilanteita. Jokaiseen uhkaavaan tilanteeseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä työturvallisuudesta tulee huolehtia sekä uhat ja riskit kohteissa voivat olla hyvinkin vakavia ja näistä aiheutuvat vahingot peruuttamattomia.

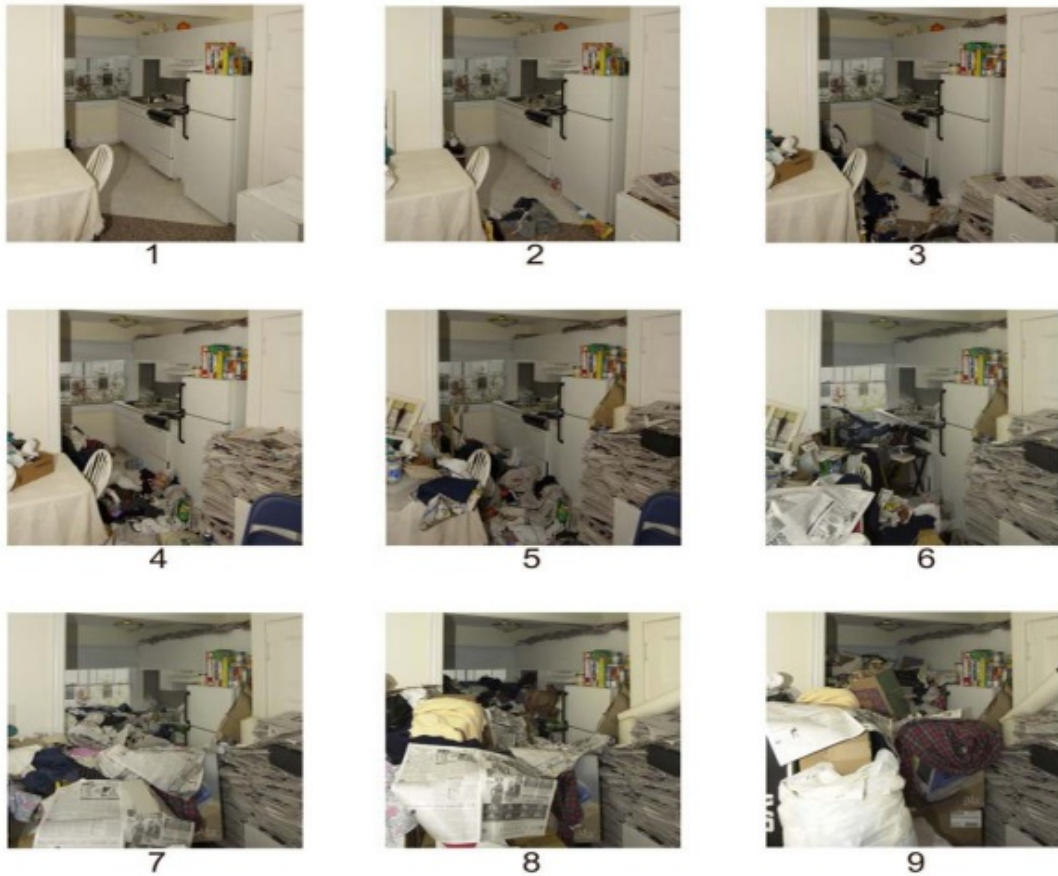
Jotta yhteisiä toimintatapoja saadaan luotua, tulee olla yhtenäinen linja siinä, mihin asioihin paloriskiasunnossa puututaan. On monia puutteita, kuten esimerkiksi palovaroittimet, joihin puuttumista kaikki palotarkastajat pitävät tärkeinä. Mutta asioihin, jotka herättävät ristiriitoja ja joiden puuttumiseen on erilaisia mielipiteitä, tulisi löytää yhtenäinen linja, jota kaikki noudattavat. Yksi näistä ristiriidoista on palokuorma. KUP:n tulisi linjata se, milloin palokuorman puututaan, miten ja missä määrin ja tämä tulisi ohjeistaa tarkastajille sekä muille mahdollisille toimijoille. Ympäröivissä pelastuslaitoksissa puututaan myös hieman eriävästi palokuorman. Tässä olisi varmasti kannattavinta kehittää yhtenäistä linjaa lähialueiden pe-

lastuslaitosten kesken, esimerkiksi HIKLU - yhteistyöllä. Palokuormaan puuttumisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi esimerkkikortteja tai esimerkkitapauksia, joiden avulla niin pelastusviranomainen kuin muutkin toimijat voisivat hahmottaa paremmin mihin tulee puuttua ja mihin ei.

Kuva 1 (1-9). Palokuorman luokittelu makuuhuoneessa (Frost ym. 2008, 193-203).

Yllä on esimerkkikuva siitä, miten palokuorman määrää voitaisiin luokitella makuuhuoneessa. Kuvissa näkee selkeästi millaisia eroja palokuormien määrässä voi olla. Kuvia hyödyntämällä voitaisiin määritellä millä toimenpiteillä tulisi puuttua mihinkin palokuormaan. Esimerkiksi luokkaan kolme voitaisiin puuttua vaan keskustelulla ja neuvonnalla ja luokkaan yhdeksän esimerkiksi uhkasakon tai teettämisuhan voimalla.

Kuva 2 (1-9). Palokuorman luokittelu keittiössä (Frost ym. 2008, 193-203).

Yllä olevasta kuvasta näkee palokuorman esimerkki luokittelua keittiössä. Kuvistakin voi huomata sen riskin, minkä suuri tavaramäärä keittiössä voi aiheuttaa. Liettä ei kaikista kuvista voi edes havaita, joten sitä ei välttämättä osaisi edes esimerkiksi varoa.

Kuva 3 (1-9). Palokuorman luokittelu olohuoneessa (Frost ym. 2008, 193-203).

Viimeinen esimerkkikuva on esimerkki palokuorman luokittelusta olohuoneessa. Kuvat auttavat olohuoneen palokuorman tulkitsemisessa sekä kuvien avulla voitaisiin määrittellä missä määrin olohuoneessa sallittaisi palokuorman määrä.

Esimerkkikuvat palokuorman luokittelusta ovat juuri sellaista materiaalia, joiden avulla voidaan ennalta ehkäistä turhia vaarailmoituksia ja näin ollen säästää pelastuslaitoksen resursseja. Nämä myös helpottaisivat tekemään selkeämpiä linjauksia siitä, mikä on se palokuorman määrä, johon pelastusviranomaisen tulee puuttua. Tämä siis, jos tehdään se linjaus, että palokuormaan puututaan.

Optimaalisissa työtavoissa on tärkeä muistaa salassapito, sillä vaarailmoituksia käsiteltäessä käsitellään usein hyvin arkaluonteista materiaalia. Tämä materiaali voi olla esimerkiksi valokuvia tai terveydensuojeluviranomaisen lausuntoja. Kuten tutkimuksessa aikaisemmin on todettu, niin se, onko materiaali salassa pidettävää, todetaan siinä tilanteessa, kun materiaalia pyydetään. Onko tämä asia kuitenkin ehdottoman selkeää kaikille vaarailmoitusten kanssa työskenteleville? Palotarkastajille ei aina välttämättä ole selvää se, mikä tieto tulee pitää salassa ja mikä on sellaista, jonka voi kertoa eteenpäin. Vaarailmoituksia sekä paloriskiasuntoja käsiteltäessä saattaa olla tilanne, jossa esimerkiksi naapuri, sukulainen tai isännöitsijä

haluaa tietoja asunnon kunnosta. Tällöin täytyy olla tarkastajalle selvästi tiedossa ne toimintatavat, jolla ratkaistaan se, kenelle tietoja luovutetaan. Kun toimintatavat ovat selkeästi tiedossa kaikilla, nopeuttaa se prosessia sekä helpottaa työn tekemistä.

Esille tutkimuksessa nousi myös toive prosessikaavioille hoidettaessa vaarailmoituksia. Jonkin näköisiä prosessikaavioita vaarailmoituksien hoitamisesta on jo tehty, mutta niissä ei ole menty yksityiskohtaisuuksiin. Tämä siksi, että tapauksia on hoidettu hieman erilailla ja on puututtu eri asioihin eri laajuudella, eikä tämän takia ole ollut yksityiskohtaisia vaiheita. Mutta onko tarvetta tehdä sellainen prosessikaavio, joka selittäisi yksityiskohtaisesti vaiheet, joita vaarailmoituksien hoitamisessa on? Vai riittääkö kenties jo olemassa olevat kaaviot, jos niitä mahdollisesti täydennettäisiin sekä jalkautettaisiin paremmin tarkastajien saataville? Tämän ratkaisun tekeminen ja sen toteuttaminen ei olisi kovinkaan työlästä.

Mikäli kyseisen tapaus sen vaatii, on suojarustuksen käyttö ehdottomasti perusteltua sekä suotavaa. Täytyy kuitenkin muistaa, että asukas itse ei todennäköisesti käytä asunnossa mitään suojarustusta ja hän kuitenkin asuu siellä. Yleensä tilanne ei ole äitynyt kohteessa niin pahaksi, että suojarustuksen käyttäminen olisi välttämätöntä. Asukkaaseen on varmasti helpompi saada keskusteluyhteys, mikäli ei asennoidu jo valmiiksi tilanteeseen mentäessä, sillä tilanne saattaa olla jo erittäin häpeällinen ja ahdistava asukkaalle.

Myös tapausten kirjaamiseen tulisi luoda jonkin näköistä ohjeistusta, jonka avulla toimintatapoja voitaisiin yhtenäistää. Välillä kesken tapauksien saattaa tarkastaja vaihtua ja aina ei ole mahdollista perehdyttää seuraavaa tarkastajaa kyseiseen tapaukseen. Tällaisissa tilanteissa olisi hyödyllistä, mikäli kirjauksia olisi tehty sen verran laajasti ja laadukkaasti, että uuden tarkastajan on helppo päästä kärryille kyseiseen tapaukseen. Tämä myös optimoisi työtapoja, jolloin ei kävisi niin, että samoja töitä tehtäisiin uudelleen tilanteesta aiheutuneen tietämättömyden takia.

Tutkimuksessa nousi myös vahvasti esille toive ohjeistuksesta siihen tilanteeseen, kun pelastusviranomaisen on turvauduttava pakkokeinoihin. Tietynlaisesta ohjeistuksesta voi olla hyötyä, mutta tapausten ollessa niin erilaisia, voidaanko tarkkaa ohjetta edes tehdä? Yhtenäisiä ja optimaalisia toimintatapoja hahmoteltaessa, tulee lähteä liikkeelle ruohonjuuritasosta eli siitä, kun vaarailmoitus on saatu ja toimenpiteitä lähdetään harkitsemaan. Jokaisen tapauksen ollessa niin erilainen, voi olla mahdotonta tavoitella yhtenäisiä toimintatapoja tapauksen alusta loppuun. Kun yhtenäiset linjat ovat selkeät, voidaan tapauksissa hyödyntää palotarkastajan omaa harkintaa toimenpide vaatimuksissa. Tämän seurauksena ei ole kriittisen tärkeää tehdä ohjeistusta pakkokeinoista, sillä ne eivät suoranaisesti vaikuta yhtenäisiin toimintatapoihin.

5 Johtopäätökset

Tutkimuksen tulosten perusteella on tultu siihen johtopäätökseen, että saadakseen yhtenäistettyä toimintatapoja, on KUP:n muun muassa selkiytettävä palokuorman puuttumista, kehittää viranomaisyhteistyötä sekä ohjeistaa tarkemmin pelastuslain velvoittamat henkilöt. Tässä tutkimuksessa ei voida suoraan määrittää niitä toimenpiteitä, joilla toimintatapoja saataisiin yhtenäistettyä. Tämä siksi, että tutkimuksen tekijällä ei ole sellaista asemaa KUP:n organisaatiossa, jossa yhtenäisiä toimintatapoja edistäviä linjauksia tehdään. Johtopäätöksissä esitetään ehdotuksia toimenpiteistä, joilla voitaisiin lähteä tavoittelemaan yhdenmukaisempia toimintamalleja.

Tutkimuksen ja analysoidun aineiston perusteella asuntojen palokuorman puuttuminen on perusteltua. Suuri osa alueen palotarkastajista on tässä yhtä mieltä sekä Hallinto-oikeuden ratkaisusta olisi pääteltävissä se, että palokuorman puuttuminen nähdään myös pelastusviranomaisen toimivaltaan kuuluvana. Tämä on kuitenkin asia, jossa tulisi linjata selkeästi KUP:n tahtotila. Mikäli linjattaisiin, että palokuorman puututaan, tulisi toimijoille antaa selkeät ohjeet siitä, mihin tulee puuttua ja mihin ei. Tässä ohjeistuksessa olisi hyvä hyödyntää esimerkiksi jo aikaisemmin esitettyjä kuvia tai muita esimerkkikortistoja.

Viranomaisyhteistyön kehittymättömyys tuli suuresti esille tutkimuksessa. Resurssit eivät kuitenkaan riittäneet siihen, että asiaan olisi paneuduttu syvemmin ja sitä olisi tutkittu enemmän. Tehdyn tutkimuksen ja kartoituksen pohjalta saatiin kuitenkin jo näkemyksiä siitä, että muiden viranomaisten tietoisuus on tarkastajien näkökulmasta hyvin heikkoa, sosiaalipuolen yhteistyötä tulisi erityisesti kehittää sekä poliisin virka-avun pyytämisestä kaivattaisiin ohjeistusta. Ohje poliisin virka-avun pyytämiseen on todennäköisesti yksinkertainen asia tehdä ja jakaa eteenpäin tarvittaville sidosryhmille. Sosiaalipuolen yhteistyötä voidaan kehittää esimerkiksi haastatteluissa esille tulleilla yhteisillä säännöllisillä palaverilla. Näissä palaverissa voitaisiin neuvotella ja keskustella muun muassa pelastuslaitoksen sekä sosiaalitoimen yhteistyöstä sekä siitä, mitä sillä tavoitellaan. Alueen viranomaisten heikkoa tietoutta pelastuslain (379/2011) 42 §:stä voidaan parantaa pitämällä koulutuksia sekä tiedottamalla asiasta. Mutta kuten eräs haastateltava totesi, tulee muiden viranomaisten tietoisuutta ilmoitusvelvollisuudesta lisätä siinä vaiheessa, kun on riittäviä resursseja mahdollisesti lisääntyvien vaarailmoitusten hoitamiseen. Näillä toimilla voidaan ainakin edesauttaa ja hieman kehittää viranomaisyhteistyötä, ennen kuin sen kehittämiseen ja tutkimiseen on resursseja tarjolla.

Palotarkastajille sekä muille pelastusviranomaisille tulisi ohjeistaa selkeästi ne toimijat, joita pelastuslain 42 §:n ilmoitusvelvollisuus koskee. Tämän avulla voidaan mahdollistaa yhdenvertainen kohtelu sekä välttää esimerkiksi riitoihin sekaantumiset. Tämä ei tarkoita, etteikö esimerkiksi isännöitsijöiltä voisi ottaa ilmoituksia vastaan, mutta tulee muistaa se, että käyntiä ei voi silloin perustella esimerkiksi pelastuslain (379/2011) 42 §:llä. Esimerkiksi vaikka isän-

nöitsijän kanssa olisi tekemisissä paloriskiasunnon kanssa, ei se tarkoita, että isännöitsijällä olisi välttämättä oikeus saada tietoja tapauksen hoitamisesta.

Tutkimuksessa lähdettiin alun perin tutkimaan niitä keinoja, joilla KUP:n toimintatapoja vaarailmoituksia ja paloriskiasuntoa hoidettaessa saataisiin yhtenäistettyä. Tutkimus on ollut tärkeä, sillä toimintatavoissa on ollut merkittäviä eroavaisuuksia KUP:n alueen sisällä. Tutkimusta aloitettaessa ei ollut vielä täysin selkeää se, missä laajuudessa toimintatapoja pystytään resurssien puitteissa tutkimaan. Tutkimuksen edetessä kävi kuitenkin suhteellisen nopeasti selkeäksi ne asiat, joita tulee painottaa toimintatapoja yhtenäistettäessä.

Tutkimusta tehdessä on myös herännyt kysymys siitä, millä mittakaavalla pelastusviranomaisen kannattaa puuttua paloriskiasuntoihin sekä kuinka suuri merkitys pelastusviranomaisen toimilla on ollut tapauksen lopputuloksen kannalta. Toinen huomio on noussut siitä, että on yllättävää, ettei mitään ihmeempiä vaaratilanteita ole tullut tarkastajien kohdalle vaarailmoituksia hoitaessa, vaikka potentiaalia näihin kuitenkin on. Tarkastuksille mennään ajoittain yksin, uhkaavia tilanteita tarkastuksilla on kohdattu sekä koulutusta aggressiivisten asiakkaiden kohtaamisesta on toivottu. Viranomaisyhteistyön lisäksi tässä on muutamia jatkotutkimusaiheita, joiden tutkiminen tämän tutkimuksen mukaan voisi olla hedelmällistä. Viranomaisyhteistyötä kehitettäessä olisi myös varmasti hyvä tutkia eri toimijoiden ja viranomaisten roolia vaarailmoituksia hoidettaessa. Roolituksen ollessa selkeä, ei päällekkäisyyksiä työskentelyssä yhteistyössä muiden kanssa tulisi olla.

Tutkimuksen luotettavuutta on hyvä tarkastella tiedon keruusta ja siinä käytetyistä tiedonkeruumenetelmistä, sillä ne asettavat varmasti merkittävimmät haasteet tutkimuksen luotettavuudelle. Haastattelut ja havainnointi asettavat haasteita tutkimuksen luotettavuudelle, sillä niiden tulkitsemisessa täytyy luottaa täysin tutkijan omaan tulkintaan ja näkemykseen. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko tulkintoja tehty riittävän objektiivisesti sekä yhdenmukaisesti. Tutkimuksen tulokset kuitenkin viittaavat siihen, että riittävää objektiivisuutta on käytetty, sillä ne ovat samankaltaisia sekä perusteltavissa. Tutkimuksessa on myös esitetty selkeästi mitä on tehty sekä miten saatuihin tuloksiin on päädytty.

Olen tutkimukseen tyytyväinen ja se on mielestäni onnistunut. Tutkimuksen tuloksista saadaan selkeitä keinoja ja ohjeistuksia, joiden avulla voidaan ryhtyä konkreettisiin toimenpiteisiin. Tutkimuksen tekeminen on kehittänyt huomattavasti ammattitaitoa sekä mahdollistanut kahden eri roolin yhdistämisen. Tutkimusta tehdessä ja aineistoa kerätessä on ollut mahdollisuus keskittyä syvällisemmin tiettyyn aiheeseen sekä oppia tästä mahdollisimman laajasti. Tehdyistä tutkimuksesta ei hyödy ainoastaan yhteistyökumppani, vaan tutkija itse on voinut kehittää ammattitaitoaan entisestään ja niin, että sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi muita perehdytettäessä sekä toimintatapoja kehitettäessä. Tutkimuksessa jäi vielä paljon asioita,

joihin ei tämän hetkellä resursoinnilla pystytty syventymään. Tämä ei kuitenkaan haittaa, sillä eihän tämä maailma koskaan valmis ole. Se on vain tutkimuksen kannalta positiivinen asia, että saadut tulokset avaavat uusia mahdollisuuksia jatkotutkimuksille.

Lähteet

Abramowitz J., McKay D. & Steven T. 2008. Obsessive-compulsive Disorder: Subtypes and Spectrum Conditions. 1. Painos. Amsterdam: Elsevier Science.

Autio V., Björkman J., Grönberg P., Heinisuo M. & Ylihärsilä H. 2010. Rakennusten palokuormien inventaariotutkimus. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B.

Bratiotis C., Schmalisch C. & Steketee G. 2011. The Hoarding Handbook: A Guide For Human Services Professionals. New York: Oxford University Press.

Eduskunta. 2013. Suomen perustuslaki ja eduskunnan työjärjestys. Helsinki: Erweko.

Eskola J. & Suoranta J. 1998. Johdatus laadukkaaseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fitch K., Frost R., Gray K., Steketee G. & Tolin D. 2008. The economic and social burden of compulsive hoarding. *Psychiatry Research* 160/2008, 200-211.

Frost R., Renaud S., Steketee G. & Tolin D. 2008. Development and validation of clutter image rating. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment* 30(3), 193-203.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Ojasalo K., Moilanen T. & Ritalahti J. 2009. Kehittämistyön menetelmät - Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.

Sarajärvi A. & Tuomi J. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint.

Sähköiset lähteet

Avekki. 2016. Fi-turvallisuuskoulutus. Viitattu 11.4.2016
<http://www.turvallisuuskoulutus.fi/avekki.php>

Bennetts I. & Thomas I. 2002. Fires in Enclosures with Single Ventilation Openings- Comparison of Long and Wide Enclosures. Viitattu 6.5.2016
http://www.iafss.org/publications/fss/6/941/view/fss_6-941.pdf

Beyler C., Hunt S., Lattimer B. & Wright M. 2002. Corner fire growth in a room with a combustible lining. Viitattu 6.5.2016
http://www.iafss.org/publications/fss/7/419/view/fss_7-419.pdf

Cooney A. 2016. Deadly fire in cluttered home draws attention to dangers of hoarding. Viitattu 30.1.2016.
<http://nfpatoday.blog.nfpa.org/2016/01/deadly-fire-in-cluttered-home-draws-attention-to-dangers-of-hoarding.html>

HE 257/2010. 2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23 §:n muuttamisesta. Viitattu 17.4.2016
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_257+2010.pdf

HE 30/1998. 1998. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 6.5.2016
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_30+1998.pdf

Hoarding disorder. 2015. National Health Service. Viitattu 13.2.2016
<http://www.nhs.uk/conditions/hoarding/pages/introduction.aspx>

- Huttunen M. 2015. Keräilypakko. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 15/2015, 1340-1344.
http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/uusinumero;jsessionid=F6FF0EA4F2E0B0D8784474F3DCAF0B64?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunnus=duo12368
- Huttunen M. 2015. Mielenterveyden häiriöt. Viitattu 9.5.2016
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lam00002
- L 6.6.2003/434. Hallintolaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 6.5.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>
- L 13.6.2003/468. Pelastuslaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Säädökset alkuperäisinä. Viitattu 6.5.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030468>
- L 19.8.1994/763. Terveystuomioeläkelaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 5.5.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940763>
- L 21.5.1999/621. Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 5.5.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>
- L 22.12.2009/1599. Asunto-osakeyhtiölaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 4.5.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20091599>
- L 29.4.2011/379. Pelastuslaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 4.5.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110379>
- Onnettomuuksien ehkäisytyön toimintasuunnitelma. 2015. Helsingin pelastuslaitos. Viitattu 5.5.2016
http://www.hel.fi/static/liitteet/pela/Onnettomuuksien_ehkaisytyon_toimintasuunnitelma_2015.pdf
- Organisaatio. 2016. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Viitattu 30.1.2016
<https://www.ku-pelastus.fi/fi/tietoameista/organisaatio>
- Palotarkastus. 2012. Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos. Viitattu 18.3.2016
http://www.lup.fi/fi-FI/Yrityksille_ja_yhteisoille/Palotarkastus
- Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkopublication). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Viitattu 20.6.2016.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html
- Sisäasiainministeriön asetus palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta (239/2009). 2009. Sisäasiainministeriö. Viitattu 12.3.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090239>
- Tavaratalon sortumiseen johtanut tulipalo vantaalla 23.12.2010 D8/2010Y. 2011. Onnettomuustutkintakeskus. Viitattu 5.5.2016
http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muut_onnettomuudet/2010/d82010y_tutkintaselostus/d82010y_tutkintaselostus.pdf

Telaranta K. 2014. Hyvä hallinto ja pelastusviranomaisen- valvontatoiminnan näkökulma. Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu, yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma. Viitattu 5.5.2016

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/72422/Telaranta_Kari.pdf?sequence=1

Tietoa meistä. 2016. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Viitattu 30.1.2016

<https://www.ku-pelastus.fi/fi/tietoameista>

Toimintaa ohjaavat asiakirjat. 2016. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Viitattu 13.2.2016

<https://www.ku-pelastus.fi/fi/tietoameista/toimintaa-ohjaavat-asiakirjat>

Valvontasuunnitelma. 2015. Keski-Uudenmaan pelastustoimen liikelaitoksen valvonta 2015. Viitattu 12.3.2016

<https://www.ku-pelastus.fi/fi/tietoameista/toimintaa-ohjaavat-asiakirjat>

Worcester Polytechnic Institute. 2009. An Analysis of Fire Incidents Involving Hoarding Households. Viitattu 6.5.2016

http://web.cs.wpi.edu/~rek/Projects/MFB_D09.pdf

Yimam B. 2014. Fire Marshall: Hoarding conditions a growing problem in fire calls. Viitattu 6.5.2016

<http://www.wtae.com/news/fire-marshall-hoarding-conditions-a-growing-problem-in-fire-calls/30418056>

Ympäristöministeriö. 2011. Suomen Rakentamismääräyskokoelma: E1 Rakenteellinen paloturvallisuus 3/11. Viitattu 30.1.2016

http://www.finlex.fi/data/normit/37126-E1_2011-fi.pdf

Julkaisemattomat lähteet

Hava J. 2016. Palotarkastajan haastattelu 5.4.2016. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Kerava.

Hyytiäinen V. & Telaranta K. 2015. Sähköpostikeskustelu vanhempien palotarkastajien välillä 4/2015. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Tulostettu 12.1.2016.

Keltaniemi M. 2016. Palotarkastajan haastattelu 5.4.2016. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Tuusula.

Laakso M. 2016. Palotarkastajan haastattelu 1.4.2016. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Kerava.

Luoma K. 2016. Palotarkastajan haastattelu 8.4.2016. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Vantaa.

Mannila T. 2016. Palotarkastajan haastattelu. Helsingin pelastuslaitos. S-posti tanna.mannila@helsinki.fi 11.4.2016. Tulostettu 15.4.2016.

Soljasalo J. 2016. Palotarkastajan haastattelu. Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos. S-posti jarmo.soljasalo@espoo.fi 15.4.2016. Tulostettu 15.4.2016.

Temisevä T. 2016. Palotarkastajan haastattelu. Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos. S-posti tapani.temiseva@espoo.fi 13.4.2016. Tulostettu 15.4.2016.

Viljamaa R. 2016. Palotarkastajan haastattelu 1.4.2016. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Vantaa.

Viljamaa R:n suorittama kysely sosiaali- ja terveysalan henkilöstölle 20.4.2016.

Oikeustapaukset

Helsingin hallinto-oikeus. 2013. Hallinto-oikeuden päätös 13/0314/5.

Kuviot

Kuva 1 (1-9). Palokuorman luokittelu makuuhuoneessa (Frost ym. 2008, 193-203).	36
Kuva 2 (1-9). Palokuorman luokittelu keittiössä (Frost ym. 2008, 193-203).	37
Kuva 3 (1-9). Palokuorman luokittelu olohuoneessa (Frost ym. 2008, 193-203).....	38

Liitteet

Liite 1: Haastattelukysymykset.....	49
Liite 2: Haastattelukysymykset muille kuin KUP:n alueen tarkastajille	50
Liite 3 Ilmeisen onnettomuuden- tai palonvaaran ilmoituspohja KUP:lla	51
Liite 4 KUP:n alueen haastatteluiden litterointi.....	52
Liite 5 KUP:n alueen ulkopuolisten tarkastajien haastatteluiden litterointi.....	58

Liite 1: Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset

1. Mitkä ovat tyypilliset toimintatapasasi 42 §:n mukaisen ilmoituksen saadessasi? Alusta loppuun.
2. Mihin asioihin puutut tehdessäsi 42 §:n mukaista ylimääräistä palotarkastusta? Miksi? Mihin asioihin et puutu? Miksi?
3. Mitä haasteita kohtaat ilmoituksien kanssa?
4. Oletko joutunut turvautumaan pakkokeinoihin? (pelastuslaitoksen puolesta)
5. Onko tapauksissa turvauduttu pakkokeinoihin muiden toimijoiden tahoilta?
6. Millaista yhteistyötä olet tehnyt muiden viranomaisten kanssa?
7. Oletko mennyt tarkastuksille yksin vai aina yhdessä jonkun toisen kanssa?
8. Onko kohdallasi ollut uhkaavia tilanteita?
9. Onko tyypillistä asiakasta?
10. Kuinka kauan on kestänyt yhden tapauksen hoitaminen? Pisin vs. Lyhin?
11. Mitä tietoa/pointteja toivoisit toimintatapoihin?
12. Kaivataanko lisää ohjeita 42 §:n mukaisia ilmoituksia hoidettaessa? Jos kyllä, niin mitä?
13. Onko ilmoituksia tullut koskien muita kuin yksityisasuntoja? Jos on, niin mitä? Ja miten eroavat yksityisistä?
14. Keiltä toimijoilta olet saanut 42 §:n mukaisia ilmoituksia?
15. Ovatko ilmoitusten määrät mielestäsi lisääntyneet, vähentyneet vai pysyneet ennallaan?
16. Millä tasolla on kuntasi/ alueesi viranomaisten tietoisuus pelastuslain 42 pykälästä?
17. Jotain mitä haluaisit tuoda vielä esille 42 §:n tapauksista?

Liite 2: Haastattelukysymykset muille kuin KUP:n alueen tarkastajille

Haastattelukysymykset

1. Mitkä ovat tyypilliset toimintatapasi 42 §:n mukaisen ilmoituksen saadessasi? Alusta loppuun.
2. Mihin asioihin puutut tehdessäsi 42 §:n mukaista ylimääräistä palotarkastusta? Miksi? Mihin asioihin et puutu? Miksi?
3. Mitä haasteita kohtaat ilmoituksien kanssa?
4. Oletko joutunut turvautumaan pakkokeinoihin? (pelastuslaitoksen puolesta)
5. Onko tapauksissa turvauduttu pakkokeinoihin muiden toimijoiden tahoilta?
6. Millaista yhteistyötä olet tehnyt muiden viranomaisten kanssa?
7. Oletko mennyt tarkastuksille yksin vai aina yhdessä jonkun toisen kanssa?
8. Onko kohdallasi ollut uhkaavia tilanteita?
9. Onko tyypillistä asiakasta?
10. Kuinka kauan on kestänyt yhden tapauksen hoitaminen? Pisin vs. Lyhin?
11. Kaivataanko lisää ohjeistusta 42 §:n mukaisia ilmoituksia hoidettaessa? Jos kyllä, niin mitä?
12. Onko ilmoituksia tullut koskien muita kuin yksityisasuntoja (esim. muu onnettomuusvaara)? Jos on, niin mitä? Ja miten eroavat yksityisistä?
13. Keiltä toimijoilta olet saanut 42 §:n mukaisia ilmoituksia?
14. Ovatko ilmoitusten määrät mielestäsi lisääntyneet, vähentyneet vai pysyneet ennallaan?
15. Millä tasolla on kuntasi/ alueesi viranomaisten tietoisuus pelastuslain 42 pykälästä?
16. Käytätkö suojavälineitä (esim. haalari) 42 §:n ilmoitusten tarkastukselle mentäessä?
17. Jotain mitä haluaisit tuoda vielä esille 42 §:n tapauksista?

Liite 3 Ilmeisen onnettomuuden- tai palonvaaran ilmoituspohja KUP:lla

KESKI-UUDENMAAN PELASTUSLAITOS
MELLERSTA NYLANDS RÄDDNINGSVÄRK

1 (1)

ILMOITUS ILMEISESTÄ PALONVAARASTA TAI MUUSTA ONNETTOMUUSRISKISTÄ

Pelastuslain 42§:n mukaan jos viranomaiset virkatoimiensa yhteydessä havaitsevat tai muutoin saavat tietää rakennuksessa, asunnossa tai muussa kohteessa ilmeisen palonvaaran tai muun onnettomuusriskin, heidän tulee mahdollisten salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa asiasta alueen pelastusviranomaiselle. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös kuntaa, muuta julkisyhteisöä ja näiden palveluksessa olevaa henkilöstöä sekä pelastuslain 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua hoitolaitoksen ylläpidosta ja palvelu- ja tukiasumisen järjestämisestä huolehtivaa toiminnanharjoittajaa ja tämän palveluksessa olevaa henkilöstöä.

ILMOITTAJA

Nimi

Yhteisö

Yhteystiedot (puhelinnumero, sähköposti)

TAHO

☐ sosiaalityöntekijä	☐ sosiaalipäivystys
☐ sairaankuljetus	☐ kotipalvelu
☐ perhehoitaja	☐ muu sosiaalipalvelun tuottaja
☐ terveydenhuollon ammattihenkilö	☐ päihdehuolto
☐ muu terveydenhuollon palvelujen tuottaja	☐ mielenterveyspalvelut
☐ poliisitoimi	☐ pelastustoimi
☐ maahanmuuttoviranomainen	☐ seurakunta
☐ ympäristöterveysviranomainen	☐ muu: _____

KOHDE

Nimi ja osoite

Yhteystiedot

Selvitys tehdyistä havainnoista ja havaintojen ajankohdasta
Mahdollisimman tarkka selvitys, vain havaittuja tosiseikkoja

Ilmoittajan käsitys olosuhteiden aiheuttamasta vaarasta
Minkäläinen vaara kohteessa on, miksi?

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimen selvennös

Toimitus

paivystavapalotarkastaja@ku-pelastus.fi
Keski-Uudenmaan pelastuslaitos / päivystävä palotarkastaja
Teknikontie 4
01530 Vantaa

Liite 4 KUP:n alueen haastatteluiden litterointi

Ensimmäiseksi haastatteluissa selvitettiin, mitkä ovat kunkin haastateltavan tyypilliset toimintatavat vaarailmoituksen saadessaan. KUP:n alueen haastatelluista henkilöistä ensimmäinen haastateltava tutustui ensimmäiseksi ilmoitukseen ja keskusteli siitä kollegoiden kanssa ja tiedusteli, kuka lähtisi tarkastukselle mukaan. Tämän jälkeen selvittelee yhteystietoja ja on yhteydessä asukkaaseen. Joskus on jouduttu myös käymään paikan päällä, kun ei ole saatu yhteyttä asukkaaseen. Toisen haastateltavan kohdalla tarkastuksen ajankohdan yleensä sopii isännöitsijä. Palotarkastajan on hyvä koota erilaisia ihmisiä mukaan, riippuen asiakkaan tarvitsemasta avusta, jotka voivat jäädä auttamaan asiakasta palotarkastajan poistuessa paikalta. Tämän jälkeen laaditaan pöytäkirja ja annetaan korjaus aika, joka yleensä kuukausi. Tämän jälkeen tehdään jälkitarkastus, josta aiheutuvat jatkotoimenpiteet riippuvat tilanteen kehityksestä. Kolmas haastateltava tutustuu lomakkeeseen ensin ja etenee ohjeen mukaan. Romukämpistä selvittää ilmoituksen antajalta lisää ja on mahdollisesti yhteydessä sosiaalipuoleen. Neljäs haastateltava on ensiksi yhteydessä isännöitsijään, jonka toivoisi itse olevan mielellään yhteydessä asukkaaseen. Isännöitsijä mielellään mukaan, jotta isännöitsijä, taloyhtiö sekä asukas keskenään tekisivät työn ilman tarvetta pelastusviranomaiselle. Tavoitteena on olla sivussa ohjeistamassa ja ohjaamassa ihmisiä yhteen. Viides haastateltava etenee työohjeen mukaan, eli pyytää yleensä ensimmäiseksi täyttämään ilmoituslomakkeen ja vie sen järjestelmään. Tämän jälkeen on yhteydessä asukkaaseen ja tarvittaessa tiedustelee ilmoituksen tehneeltä henkilöltä lisätietoja. Tämän jälkeen sopii tapaamisen kohteeseen tai etenee muilla tarkoitusten mukaisilla toimenpiteillä.

Toinen kysymys koski sitä, mihin asioihin haastateltava puuttuu tehdessään vaarailmoitusta seuraavaa ylimääräistä palotarkastusta ja jos ei puutu johonkin, niin perustelut tälle. KUP:n alueen ensimmäinen haastateltava puuttui kulkuväyliin, palovaroittimiin, palokuormaan sekä henkilöturvallisuuden mahdollisiin puutteisiin. Palokuormaan puuttumiseen eräässä tapauksessa oli kysytty myös paloiesimiehen näkemystä palokuormaan ja sen aiheuttamaan palon leviämisen vaaraan. Toinen haastateltava puuttui mahdollisiin syttymislähteisiin, esimerkiksi tavaraan lieden päällä, palovaroittimiin, poistumisturvallisuuteen (poistumiskaistan leveys 1200mm) sekä parvekkeen käytettävyyteen toisena varatienä. Haastateltavan näkökulmasta palokuorman määrä epäselvä monille ja sen sijainti vaikuttaa vaarallisuuteen. Tästä haastateltava antoi esimerkiksi keittiön täynnä tavaraa. Tällaisessa tilanteessa tavara helposti sijoittuu esimerkiksi lieden päälle ja aiheuttaa näin ollen palonvaaran. Hänen perus lähtökohtana on se, että mikäli 1,5 metriä lattiapinnasta ylöspäin on tavaraa, on se hyväksyttävissä. Mutta mikäli tavaraa on lattiasta kattoon, niin tilanteeseen täytyy puuttua. Tavarantoiminta vaikuttaa haastateltavan mukaan siihen, onko se normaalin asumisen aiheuttamaa tavaraa esimerkiksi huonekaluja vai pelkkiä roskia. Kolmas haastateltava puuttui palokuormaan, vaikka haasteita on sen arvioinnissa. Puuttuu ainoastaan pelastuslain nojalla, ei ota sinänsä kantaa

esimerkiksi sairauksiin. Neljäs haastateltava puuttuu palovaroittimiin, tavaraan liedon päällä, omiin sähkökytkentöihin, pyykkien kuivaamiseen saunassa sekä kaikkeen minkä kokemuksen pohjalta kokee paloriskiksi. Ei puutu varsinaisesti palokuormaan, sillä ei kuulu pelastusviranomaiselle se, millä tavalla ihminen on päättänyt elää, mikäli ei aiheuta omasta mielestä riskiä. Viides haastateltava puuttuu palokuormaan, palovaroittimiin, syttymislähteisiin, varatien käytettävyyteen, tulipalon leviämisen vaaraan. Vähäisemmät puutteet jäävät pienemmälle huomiolle. Palokuormaan puuttuu silloin, jos se haittaa pelastamista, poistumista tai määrällisesti merkittävä.

Kolmannessa kysymyksessä selvitettiin, onko haastateltava kohdannut haasteita vaarailmoitusten kanssa. Ensimmäinen haastateltava koki haasteena epätietoisuuden siitä, onko tapana soittaa sosiaalityöntekijät mukaan vai ei. Että onko se käytäntö vai ei ja milloin heidät pyydetään mukaan. Toinen haaste oli asiakkaan puolelta välinpitämättömyys tilannetta kohtaan. Toinen haastateltava koki haasteena ilmoituksien informaation puutteellisuuden ajoittain. Ilmoitukseen olisi hyvä liittää esimerkiksi valokuva, jolloin voidaan käynnin tarvetta arvioida jo etukäteen ja näin ollen säästää resursseissa. Kolmas haastateltava koki haasteena sosiaalipuolen kanssa yhteisen ajan löytämisen. Haasteita voi mahdollisesti ilmetä sitten, jos asiakas kiistää kaikki puutteet ja on hankala. Neljäs haastateltava koki suurimpana haasteena säälin, minkä aiheuttaa ihminen, jolla on paha olla eikä tajua itse, minkälaisissa oloissa hän asuu. Viides haastateltava koki haasteellisena tapauksien pitkäkestoisuuden sekä asiakkaiden selittelyn ja pohjattomat lupaukset.

Seuraavaksi selvitettiin onko haastateltava joutunut turvautumaan pakkokeinoihin pelastuslaitoksen puolesta tai onko hän ollut mukana tapauksissa, jossa on turvauduttu pakkokeinoihin joidenkin muiden toimijoiden puolesta. Ensimmäinen haastateltava ei ole ollut mukana tapauksissa, jossa olisi turvauduttu pakkokeinoihin pelastusviranomaisten puolesta, eikä muidenkaan toimijoiden puolesta. Toinen haastateltava on laittanut kuulemiskirjeen uhkasakon asettamisesta ja kuulemiskirjeitä on laitettu muutamia. Ei ole antanut uhkasakkoa. Yksi asunto on tyhjennetty sosiaalipuolen toimesta, pelastusviranomainen oli kehottanut, mutta ei ollut tehnyt päätöstä tyhjennyttä. Myös vuokrasuhteen päättämiseen on turvauduttu muiden toimijoiden puolesta. Kolmas haastateltava ei ole joutunut turvautumaan pakkokeinoihin pelastuslaitoksen puolesta. Joissakin tapauksissa sosiaalitoimi on auttanut asiakasta siivoamaan asunnon. Neljännellä haastateltavalla on parhaillaan tapaus käynnissä, missä on mahdollisesti asettamassa uhkasakkoa, muuten ei. On myös tapauksia, jossa taloyhtiö on ollut ottamassa haltuun asuntoa terveysterveystein. Viides haastateltava on uhkaillut pakkokeinoilla, mutta ei ole tarvinnut toteuttaa tyhjennystä. Ulosottomiehen ja taloyhtiön puolelta on turvauduttu pakkokeinoihin, joka eräässä tapauksessa oli asunnon haltuunotto ja siivous.

Tämän jälkeen selvitettiin haastateltavalta sitä, minkälaista yhteistyötä tämä on tehnyt muiden viranomaisten kanssa. Ensimmäinen haastateltava on tehnyt yhteistyötä lääkärien, sosiaalipuolen sekä terveystarkastajan kanssa. Kolmas haastateltava on tehnyt yhteistyötä isännöitsijöiden, kiinteistön omistajien sekä sosiaalitoimen kanssa. Neljäs haastateltava pyrkii hyvään yhteistyöhön muiden viranomaisten kanssa. Mahdollisimman paljon eri toimijoita mukaan, jotta saadaan asiakas ohjattua oikealle viranomaiselle tai toimijalle. Viides haastateltava on tehnyt yhteistyötä käymällä yhdessä kohteissa, tilanteen seuranta ja tiedustelua, lastensuojeluilmoitus ja kysely ulosoton tilannetta.

Haastateltavilta kysyttiin seuraavaksi sitä, onko hän mennyt koskaan vaarailmoitusta seuraavalle tarkastukselle yksin vai aina jonkun kanssa. Viidestä KUP:n alueen haastateltavasta kaksi oli mennyt tarkastukselle yksin ja kolme aina jonkun muun kanssa. Aina mukana ei ollut välttämättä toista pelastusviranomaista, mutta vähintään esimerkiksi isännöitsijä tai sosiaalityöntekijä. Toinen haastateltavista, joka kertoi menneensä tarkastukselle yksin, selvitti, että oli käynyt kyseisessä kohteessa jo kerran, joten tiesi millaiseen kohteeseen oli menossa ja minkälaisen asiakkaan kanssa oli tekemisissä.

Tämän jälkeen selvitettiin, oliko haastateltavan kohdalla ollut uhkaavia tilanteita vaarailmoitusta seuranneella ylimääräisellä valvontakäynnillä. Kysymys asettaa omia haasteitaan, sillä samanlaiset tilanteet saattavat toisissa aiheuttaa uhan tunnetta, kun taas toiset eivät koe niitä ollenkaan uhkaaviksi. Uhan kokemus on siis todella yksilöllistä, mutta jokaiseen tilanteeseen, jossa sitä on koettu, on suhtauduttava tietyllä vakavuudella. Viidestä KUP:n haastateltavasta kolme ei ollut kokenut tilanteita uhkaaviksi, yksi ei sinänsä, sillä kokonsa puolesta koki tilanteen olevan hallinnassa ja yksi oli kokenut erään tilanteen uhkaavaksi. Uhkaavassa tilanteessa oli ollut pelastusviranomaisen lisäksi sosiaalityöntekijä. Tilanteessa oli ollut kiihtynyt mies, jonka välittömässä läheisyydessä oli ollut teräaseita. Haastateltava kuitenkin totesi tilanteen lauennut sosiaalityöntekijän ammattitaidon johdosta, hänen poistettuaan teräaseet kiihtyneen miehen läheisyydestä.

Seuraavaksi selvitettiin sitä, onko haastateltavan mielestä tyypillistä asiakasta, jonka kohtaa vaarailmoitusta seuraavalla valvontakäynnillä. Ensimmäisen haastateltavan mielestä tyypillinen asiakas on mielenterveyshäiriöinen, masentunut eikä jaksa välittää asioista. Asiakas on yleensä ollut myös iäkkäämpi. Toisen haastateltavan mielestä ei varsinaisesti ole tyypillistä asiakasta, sillä henkilöitä ei voi tyypitellä. Kuitenkin ilmoituksia tulee usein mielenterveys- ja päihdeasunnoista, joissa elämänhallinta ei ole kohdillaan. Myös paljon tulee ilmoituksia myös ikäihmisiltä. Kolmannella haastateltavalla tyypillinen asiakas on iäkkäämpi henkilö, sukupuolesta riippumatta. Neljännen haastateltavan mielestä tyypillinen asiakas on alkoholisoitunut yksinasuva mies. Viidennen haastateltavan mielestä tyypillinen asiakas on vanhempi nainen.

Tämän jälkeen haastateltavilta kysyttiin kuinka kauan yhden tapauksen hoitaminen on voinut kestää, pisimmillään tai lyhyimmillään. Ensimmäinen haastateltava arvioi tapauksen keskimääräiseksi kestoksi vuoden. Toisella haastateltavalla tapaukset ovat kestäneet yleensä kuukaudesta puoleen vuoteen. Kolmannella haastateltavalla tapauksiin menee keskimäärin useampi kuukausi. Neljäs haastateltava toi esille sen, että tapaukset ovat elinikäisiä. Mikäli asiakkaat häädetään asunnosta, ne keräilevät seuraavan asunnon samaan kuntoon kuin edellisen. Viidennellä haastateltavalla tapaukset ovat kestäneet parista viikosta yli puoleen vuoteen.

Sitten haastateltavilta tiedusteltiin, onko jotain tietoa tai asioita, joita haastateltavat toivoisivat toimintatapoihin. Ensimmäinen haastateltava toi esille, että tulisi olla kirjatut turvallisuusohjeet, toimintaohjeet eri tilanteisiin, ohjeistusta suojautumisesta tarkastukselle mentäessä, varusteiden jälkihuolto tarkastuksen jälkeen, esimerkkiohjeistus käytännön esimerkeistä, jotta välttyttäisiin turhilta käynneiltä, tarpeen oppimateriaalia siitä, mikä on palovaara, toimenpiteet ja pykälät tilanteeseen puututtaessa, koulutukset asiassa muille viranomaisille sekä moniviranomaisyhteistyön hyödyntäminen. Toinen haastateltava toi esille Avekki koulutuksen tarpeellisuuden palotarkastajille. Avekki koostuu sanoista aggressio, väkivallan ennakointi, koulutus, kehittäminen sekä integrointi ja sen tavoitteena on tarjota toimintatapamalli haastaviin työtilanteisiin (Fi-turvallisuuskoulutus 2016). Kolmas haastateltava toivoisi pelastusviranomaisen roolin selkiyttämistä. Taustalla on kuitenkin sairaus, niin tarvitseeko pelastusviranomaisen lähteä käyttämään pakkokeinoja, kun viranomaisten läheisyys saattaa jo itsessään ahdistaa asiakasta. Neljäs haastateltava toi esille sen, että yhteistyötä sosiaalipuolen kanssa tulisi lisätä. Yhteisiä kokouksia voisi järjestää, joissa olisivat sosiaalipuoli, poliisi, sekä rakennusvalvonta. Näin saisi luotua kontakteja. Viides haastateltava toivoi enemmän yhteistyötä sosiaalipuolen kanssa ja sovittuja toimintatapoja. Ylipäätensä tulisi olla sujuvampaa yhteistyötä sosiaalipuolen kanssa ja heidän ammattitaidon hyödyntämistä.

Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin, kaivataanko heidän mielestään lisää ohjeita 42 §:n mukaisia ilmoituksia hoidettaessa ja jos kaivataan, niin millaista ohjeistusta. Ensimmäinen haastateltava toivoi esimerkkiohjeita palokuormasta muille toimijoille, millä pykälillä puututaan, miten asunnon tyhjentäminen saatetaan alkuun, prosessikaaviota, ohjeistusta virka-avun pyytämiseen ja muiden viranomaisten yhteistyöstä. Toisen haastateltavan mielestä ohjeistusta tarvittaisiin lisää siihen tilanteeseen, jos asiakas ei noudatakaan annettuja korjausmääräyksiä. Ohjeistusta siihen, miten asiassa lähdetään etenemään. Kolmannen haastateltavan mielestä lisää ohjeistusta toimintatapoihin, että oltaisiin yhteydessä sosiaalitoimeen ja, että ei edettäisi liian kiireisesti. Neljännen haastateltavan mielestä ohjeita tarvitaan, kun turvaudutaan pakkokeinoihin. Viides haastateltava toivoi olemassa olevan ohjeen täydentämistä kohteen arvioinnin osalta. Jotta osattaisiin arvioida paremmin, milloin tilanteeseen tulee puuttua ja milloin ei. Tässä voisi hyödyntää esimerkiksi vertailukuponkeja, joiden avulla voidaan arvioida tilanne ja yhtenäistää käytäntöjä.

Haastateltavilta kysyttiin myös, onko heille koskaan tullut 42 §:n mukaista ilmoitusta koskien muuta kuin yksityisasuntoja. Ja mikäli on tullut niin mistä ja miten ne ovat eronneet yksityisistä. Yksi viidestä haastateltavasta oli saanut ilmoituksia muista kuin yksityisasunnoista. Tällä yhdellä haastateltavista oli tullut kaksi ilmoitusta hoitolaitosten yksittäisistä huoneistoista. Eroja yksityisasuntoihin on se, että hoitolaitosten yksittäiset huoneistot olivat omia palo-osastojaan, niissä oli paloilmoin sekä sprinkleri ja hoitohenkilökuntaa paikalla. Molemmat ilmoitukset olivat olleet aiheettomia.

Tämän jälkeen haastateltavilta kysyttiin, keiltä kaikilta toimijoilta he ovat saaneet 42 §:n mukaisia ilmoituksia. Ensimmäinen haastateltava on saanut ilmoituksia kunnan eläinlääkäriltä, sekä yksityiseltä että pelastuslaitoksen sairaankuljetukselta ja sosiaalipuolelta. Toinen haastateltava on saanut ilmoituksia isännöitsijältä sekä kotihoidolta. Kolmas haastateltava on saanut ilmoituksia sekä yksityiseltä että pelastuslaitoksen sairaankuljetukselta ja isännöitsijältä. Neljäs haastateltava on saanut ilmoituksia sekä yksityisiltä että pelastuslaitoksen sairaankuljetukselta, poliisilta, isännöitsijältä sekä kotihoidolta. Viides haastateltava on saanut ilmoituksia poliisilta, terveystarkastajalta, sekä yksityiseltä että pelastuslaitoksen sairaankuljetukselta, kirkon kotipalvelun siivoojalta, isännöitsijältä, hoitolaitoksen henkilökunnalta, kunnan eläinlääkäriltä sekä naapurilta.

Sitten tiedusteltiin sitä, ovatko saatujen ilmoitusten määrä haastateltavien mielestä lisääntyneet, vähentyneet vai pysyneet ennallaan. Ensimmäinen haastateltava oli sitä mieltä, että ilmoitukset ovat saattaneet lisääntyä, mutta ei halunnut sen enempää ottaa kantaa. Toinen haastateltava oli sitä mieltä, että ilmoitukset ovat lisääntyneet vuodesta 2011, jolloin lakimuutos tuli voimaan. Kolmannen haastateltavan mielestä ilmoitusten määrät ovat pysyneet ennallaan. Neljännen haastateltavan mielestä ilmoitusten määrä on pysynyt ennallaan. Haastateltava ihmetteli suurta eroa Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen ja KUP:n välillä vaarailmoitusten määrässä, sillä Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen alueella ilmoituksia tulee huomattavasti enemmän. Viidennen haastateltavan mielestä ilmoitusten määrä on lakimuutoksen jälkeen lisääntynyt, mutta niiden määrä on vähitellen tasaantunut ja nyt pysynyt tasaisena.

Haastateltavilta kysyttiin seuraavaksi millä tasolla heidän kuntansa tai alueensa muiden viranomaisten tietoisuus on pelastuslain (379/2011) 42 pykälästä. Ensimmäisen haastateltavan mukaan muiden viranomaisten ja toimijoiden tietoisuus pykälästä on hyvin heikkoa. Toisen haastateltavan mukaan sairaankuljetus tai ensihoito eivät ilmoita kohteita palotarkastajalle. Tietävät pykälästä, mutta eivät näe tärkeänä ilmoittaa. Kolmannen haastateltavan mielestä alueen viranomaisten tieto pykälästä on melko heikkoa. Neljännen haastateltavan mielestä kunnan viranomaisten ja toimijoiden tietoisuus pykälästä on todella huono. Viidennen haasta-

teltavan mielestä alueen viranomaisten tietoisuus pykälästä on vaihtelevaa. Esimerkiksi poliisin tulisi tietää paremmin, mutta sosiaali- ja terveystieteiltä on suhteellisen hyvin informoitu.

Lopuksi haastateltavilta kysyttiin, onko heillä vielä mielessään jotain, mitä haluaisivat tuoda esille 42 §:n mukaisista tapauksista. Ensimmäinen haastateltava toi esille, että olisi mielenkiintoista tietää, miten muut laitokset ovat ottaneet haltuun 42 §:n mukaisten ilmoitusten hoitamisen. Tulisi myös hyödyntää sitä tietoa, mikä on kertynyt 42 §:n mukana eteen tulleista tilanteista ja tapauksista. Tietoa voitaisiin hyödyntää esimerkiksi tekemällä käytännön ohjeistusta 42 §:n ilmoituksesta johtuvalla ylimääräisellä palotarkastuksella toimimiseen. Toinen haastateltava toi esille sen, että ongelma on yhteiskunnallinen eikä niinkään pelastusviranomaisen yksinään. Tulisi olla myös muita tukkeinoja, jos kyse on elämänhallinnasta. Koulutusta tulisi saada asioiden ja asiakkaiden kohtaamisesta ja ammatillisen osaamisen kehittämistä palotarkastajille. Joka kunnassa olisi hyvä olla yhteyshenkilöitä, esimerkiksi sosiaalipuolella, jolle voitaisiin soittaa kun tarvittaisiin esimerkiksi sosiaalipuolen henkilökö mukaan valvontakäynnille. Mahdollisten yhteisten palaverien pitäminen olisi hyvä, ainakin pienemmissä kunnissa. Palovaroittimista on sovittu tarkastuksella, että isännöitsijä tai huoltomies on käynyt ostamassa lisää varoittimia. On määrätty 82 §:n perusteella enemmän varoittimia kuin 1 per 60m². Tämä on toteutettu vuokra-asunnoissa. Kolmannen haastateltavan mielestä ei kannata edetä liian kiireisesti tapauksissa, vaan katsoa keiden kanssa tehdä yhteistyötä ja mihin rooleihin kukin asettuu. Neljännellä haastateltavalla ei ollut enää muuta lisättävää. Viides haastateltava toi esille sen, että pelastusviranomaiselta vaaditaan pientä psykologista panostusta tilanteisiin, jotta edistetään yhteistyötä ja osoitetaan kunnioitusta toisen kotia kohti.

Liite 5 KUP:n alueen ulkopuolisten tarkastajien haastatteluiden litterointi

Tutkimusta varten haastateltiin kolmea KUP:n ulkopuolista henkilöä. Kaksi haastateltavista on Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokselta sekä yksi on Helsingin pelastuslaitokselta. Haastattelut toteutettiin sähköpostitse viikon 15 aikana. Haastattelukysymykset poikkesivat hieman niistä kysymyksistä, jotka esitettiin KUP:n palotarkastajille. Kysymykset poikkesivat hieman, sillä sähköpostilla tehdyt haastattelut tehtiin kasvotusten tehtyjen haastatteluiden jälkeen. Kasvotusten tehdyissä haastatteluissa joissakin kysymyksissä oli hieman epäselvyyksiä. Nämä voitiin kasvotusten selvittää, mutta sähköpostihaastatteluissa kysymykset täytyi tarkentaa etukäteen. Myös muutama lisäkysymys nousi esille kasvotusten tehtyjä haastatteluja tehdessä.

Ensimmäiseksi kysyttiin mitkä ovat tyypilliset toimintatavat vaarailmoituksen saadessaan. Ensimmäinen haastateltava vastasi, että heillä saapuneet ilmoitukset ohjataan erilliseen sähköpostiin, johon vain neljällä henkilöllä on tällä hetkellä oikeudet. Tiedot tapauksista kootaan erilliseen toimenpiderekisteriin ja mahdolliset kuvatiedostot tallennetaan omaan paikkaan. Näihin tietoihin pääsee tarkastuksia tekevät henkilöt käsiksi. Kaikilla ei ole pääsyä tiedostoihin, sillä ne sisältävät salassa pidettävää henkilön yksityisyyden suojaan kuuluvia tietoja. Paroliskiasuntotarkastuksia tekevät henkilöt käyvät oma-aloitteisesti toimenpiderekisteristä ottamassa tapauksia hoitaakseen. Asia pyritään hoitamaan ensisijaisesti asiakkaan kanssa, eikä ilmoittajalle tulla kertomaan asioiden etenemisestä. Poikkeuksena yhteistyö kiinteistön omistajan edustajan kanssa, mikäli asiat eivät asukkaan kanssa etene. Lähtökohtaisesti kaikki ilmoitukset johtavat tarkastuskäyntiin. Tarkastus sovitaan puhelimitse tai kirjeitse, jälkimmäinen tapa on yleisempi toimintamalli, sillä puhelinnumero ei ole useinkaan tiedossa. Pöytäkirjaa ei toimiteta kuin asianosaisille, se merkitään salaiseksi ja sitä ei lähetetä sähköpostitse liitteenä.

Toinen haastateltava katsoo ensiksi, onko kohteessa käyty jo ennestään. Mikäli jollakin on jo kontakti kohteeseen, siirretään ilmoituksen hoito hänelle. Muuten haastateltava ottaa yhteyttä kiinteistön omistajaan tai sen edustajaan, joka useimmiten on isännöitsijä. Edustajan kanssa sovitaan tarkastuksen ajankohta ja ennakkokirje ajankohdasta lähetetään kohteen edustajalle, joka edelleen lähettää kirjeen asukkaalle. Tarkastukselle mennään kiinteistön edustajan kanssa, joka tilanteen niin vaatiessa saattaa myös odottaa rappukäytävässä tarkastuksen ajan. Asukas pyritään kohtaamaan pehmeästi teemalla ”kuinka voisimme auttaa teitä parhaiten?”. Asunnon tilanne arvioidaan silmämääräisesti ja asukasta kuullaan suullisesti. Mikäli asunnosta on havaittu puutteita, ne kerrotaan asukkaalle ja kysytään onko hän samaa mieltä asiasta. Mikäli hän on samaa mieltä, niin asiakkaan kanssa sovitaan toimenpiteistä, realistinen aikataulu korjaustoimenpiteisiin sekä mahdollisen jälkipalotarkastuksen ajankohta. Tarkastuksesta tehdään pöytäkirja käsin tai se lähetetään jälkikäteen postitse. Kiinteistön omistajan edustajaa kuullaan asunnossa tai sen ulkopuolella, riippuen osallistuiko henkilö tarkastukselle.

Mikäli asiakas tai kiinteistön edustaja on täysin eri mieltä suunnitelluista korjausmääräyksistä, lähetetään heille kirjallinen luonnos pöytäkirjasta ja pyydetään toimittamaan kirjallinen vastine määräaikaan mennessä. Tällöin pöytäkirja toimitetaan vastineen jälkeen sekä saantitodistuksella.

Kolmas haastateltava kertoi sopivansa ensin tarkastuksen isännöitsijän kanssa ja pyytää isännöitsijää ilmoittamaan tarkastuksesta asianosaiselle. Jos ilmoitus tulee kotisairaanhoidosta, poliisilta tai lastensuojeluviranomaiselta, niin silloin haastateltava tekee mahdollisesti taustatietokartoitusta.

Toisena kysymyksenä oli mihin asioihin puutut tehdessäsi vaarailmoitusta seuraavaa ylimääräistä palotarkastusta. Ensimmäinen haastateltava puuttui palokuorman vähentämiseen, sähköpaloriskien poistamiseen, palovaroittimien puuttumiseen tai toimimattomuuteen sekä mahdollisiin muihin huomioihin, joita voivat olla esimerkiksi päälle kaatuvat tavarapinot. Korjausmääräykset perustellaan pelastuslain 9 ja 17 pykälillä. Toinen haastateltava puuttuu palovaroittimien sijoitteluun, niiden olemassaoloon sekä toimintaan, uloskäytävien esteettömyyteen, lieden ja kiukaan ympäristöön sekä muihin syttymislähteisiin, hormien ja tulipesien kuntoon silmämääräisesti, henkilöiden toimintakykyyn sekä yleiseen kuntoon ja mahdollisiin eläimiin asunnossa. Toinen haastateltava ei puutu asunnon epäsiisteyteen eikä palokuorman, ellei se vaikuta uloskäytävien esteettömyyteen. Kolmas haastateltava puuttuu ensimmäiseksi poistumisturvallisuuteen sekä palovaroitimiin. Tämän jälkeen hän arvioi ylimääräisen tavarain, asettaa mahdollisesti lieden tai kiukaan käyttökieltoon sekä huomioi muut sähköturvallisuus asiat.

Kolmantena kysymyksenä oli mitä haasteita kohtaat ilmoitusten kanssa. Ensimmäinen haastateltava toi esille sen, että ilmoittaja ei aina välttämättä hahmota sitä, missä menee palorisiasunnon raja. Aina ei myöskään tiedetä sitä, mikä viranomainen olisi tapauksessa se toimivaltainen. Usein haasteena on myös se, että asukas ei saa tilannetta tyydyttävälle tasolle annetussa määräajassa ja he monesti jättävät sosiaalipuolelta tarjotun siivousavun käyttämättä. Toinen haastateltava koki haasteellisena sen, että ilmoitusten tekijöillä on hyvin eri käsitykset siitä, mikä aiheuttaa vaaraa asukkaille. Ajoittain tulee ilmoituksia vain epäsiisteistä asunnoista tai viranomaisia pyritään käyttämään välikappaleina taloyhtiön ja asukkaan välisissä riidoissa. Kolmas haastateltava jätti tämän kohdan tyhjäksi, joten lähdetään siitä olettamuksesta, että hän ei ole kohdannut haasteita ilmoitusten kanssa.

Neljäntenä kysymyksenä oli onko haastateltava joutunut turvautumaan pelastuslaitoksen puolesta pakkokeinoihin. Ensimmäinen haastateltava ei ole joutunut turvautumaan hallintopakkeinoihin. Mikäli asia ei ole edennyt, on kiinteistön omistaja velvoitettu ja hänen keinoilla asiat on saatu ratkeamaan. Toinen haastateltava ei ole joutunut käyttämään pakkokeinoja,

vaan asioissa on päästy etenemään hyvällä vuorovaikutuksella. Tämä vaatii joskus sitä, että kohteessa käydään useamman kerran keskustelemassa, jotta asiat lähtisivät liikkeelle. Kolmas haastateltava on turvautunut pakkokeinoihin esimerkiksi asettamalla asumiskiellon, katkaissut sähköt sekä keskeyttänyt toiminnan.

Viidentenä kysymyksenä oli onko tapauksissa jouduttu turvautumaan pakkokeinoihin muiden toimijoiden osalta. Ensimmäinen haastateltavan osalta pakkokeinoja on ollut kiinteistön omistajan osalta. Hän on saattanut joutua turvautumaan häätöön tai asunnon haltuunottoon, jotta asia on saatu ratkeamaan. Toisen haastateltavan kohdalla on vuokranantaja turvautunut pakkokeinoihin häätämällä asiakkaan prosessin seurauksena. Kolmannen haastateltavan kohdalla on lastensuojelu tehnyt huostaanottoja sekä poliisi kiinniottoja.

Kuudentena kysymyksenä oli millaista yhteistyötä haastateltava on tehnyt muiden viranomaisten kanssa. Ensimmäisen haastateltavan merkittävin yhteistyökumppani on sosiaali- ja terveysvirasto. Yhteistyötä on myös tehty ympäristöviranomaisten kanssa sekä poliisin virka-apua on tarvittaessa hyödynnetty. Toinen haastateltava on tehnyt yhteistyötä sosiaalitoimen, terveystoimen, ympäristötoimen ja poliisin kanssa. Kolmas haastateltava tekee jatkuvaa yhteistyötä poliisin, sosiaali- ja terveystoimen, terveystarkastajien sekä kunnan eläinlääkärien kanssa.

Seitsemäntenä kysymyksenä oli oletko mennyt tarkastuksille yksin vai aina jonkun muun kanssa. Kolmesta haastateltavasta kaksi on mennyt tarkastuksille yksin. Toinen haastateltavista, jotka ovat menneet tarkastuksille yksin, tuo ilmi, että on suotavaa mennä tarkastukselle yhdessä kollegan kanssa, mutta on silti tehnyt tarkastuksia yksin. Toinen haastateltavista, jotka ovat menneet tarkastuksille yksin, ilmoitti menevänsä ensisijaisesti yksin. Mikäli hän epäilee asiakkaan olevan haastava, niin hän ottaa kollegan mukaan.

Kahdeksantena kysymyksenä oli onko kohdallasi ollut uhkaavia tilanteita. Kolmesta haastateltavasta yksi oli kohdannut uhkaavan tilanteen. Yksi haastateltavista ilmoitti, että ei ole kokenut fyysistä uhkaa.

Yhdeksäntenä kysymyksenä oli onko haastateltavan mielestä tyypillistä asiakasta. Ensimmäisen haastateltavan mielestä yhdistävä tekijä asiakkaissa tuntuu olevan erilaiset haasteet elämänhallinnassa sekä mielenterveysongelmat. Toisen haastateltavan mielestä tyypillisiä asiakkaita ovat olleet keski-ikäiset miehet sekä yli 60-vuotiaat naiset. Kolmannen haastateltavan mielestä tyypilliset asiakkaat ovat syrjäytyneitä, mielenterveys tai alkoholi-ongelmaisia, vanhempia henkilöitä, joilla dementia tai keräilevät tavaraa sekä narkomaaneja.

10. kysymyksenä oli kuinka kauan on kestänyt yhden tapauksen hoitaminen pisimmästä lyhimpään. Ensimmäisellä haastateltavalla pisimmillään tapaukset ovat voineet kestää yli vuoden, jonka aikana tapausta hoitava palotarkastajakin on saattanut vaihtua. Lyhimmillään tapaukset on hoidettu yhdellä tarkastuskäynnillä, jossa on todettu, että ongelmaa ei ole olemassa. Keskimääräiseksi pituudeksi haastateltava arvioi tarkastusprosessiin menevän muutamia kuukausia. Toisen haastateltavan kohdalla pisimmät tapaukset ovat kestäneet vuosia. Osa tapauksista on tullut perintönä edellisiltä tarkastajilta ja ne ovat pitkäaikaisia tapauksia, joissa asiat välillä etenevät ja välillä menevät huonompaan suuntaan. Lyhimmillään tapaukset ovat jääneet yhteen käyntiin. Kolmannen haastateltavan tapaukset ovat kestäneet puolesta tunnista vuoteen.

11. kysymyksenä oli kaivataanko lisää ohjeistusta vaarailmoituksia hoidettaessa. Ensimmäinen haastateltava toi esille, että ohjeissa on ehdottomasti täydentämisen ja päivittämisen paikkoja ja että hän on pyrkinyt kehittämään ohjeita HIKLU- yhteistyöverkoston (Helsingin, Itä-, Keski- sekä Länsi- Uudenmaan pelastuslaitokset) kautta. Ohjeistusta tulisi lisätä valokuvaamisesta valvonnan yhteydessä sekä paloriskiasunnoista. Valokuvaamisesta tulisi muun muassa selventää sitä, miten ja mistä saa ottaa kuvia, mitä lainsäädäntöjä tulee tässä huomioida, mahdolliset salassapitokysymykset sekä kuvien käyttämistä koulutusmateriaalina. Paloriskiasuntojen ohjeistuksen lisäämisessä tulisi muun muassa tarkentaa salassapidon huomioimista esimerkiksi muiden viranomaisten sekä isännöitsijöiden informoimisesta tilanteesta, oven aukaisemisesta tarvittaessa, kiinteistön omistajien velvollisuudet prosessin edetessä, missä mittakaavassa on velvollisuus kertoa ilmoituksen tehneestä tahosta sekä talon sisäistä ohjeistusta salassa pidettävien asiakirjojen käsittelystä. Toinen haastateltava toi esille tarpeen ohjeistuksesta koskien ilmoituskynnystä. Tähän asiaan toivottaisi järjestettävän koulutusta, jonka avulla ilmoittaja voisi saada kuvan tilanteen vakavuudesta. Kolmas haastateltava tulee koeponnistamaan edunvalvonnan heti kun on mahdollista.

12. kysymys selvitti onko ilmoituksia tullut koskien muita kuin yksityisasuntoja. Ensimmäinen haastateltava sai muita onnettomuusvaarailmoituksia harvoin. Muut ilmoitukset ovat koskeneet muun muassa kaatumassa olevia puita, katolla havaittuja tippumassa olevia esineitä tai luvatonta avotulen tekemistä. Kyseiset ilmoitukset on välitetty alueen johtavalle palotarkastajalle. Toiselle haastateltavalle ei ole tullut ilmoituksia muista kuin yksityisasunnoista. Kolmas haastateltava on saanut ilmoituksia luvattomasta majoitustoiminnasta esimerkiksi teollisuusrakennuksissa tai omakotitaloissa, ravintoloista laittoman työvoiman käytöstä sekä majoittamisesta sekä rakennusluvan vastaisesta tavaroiden varastoinnista.

13. kysymyksessä kysyttiin keiltä toimijoilta vaarailmoituksia haastateltava on saanut. Ensimmäinen haastateltava oli saanut ilmoituksia sosiaalityöntekijöiltä, kotihoidolta, poliisilta, sairaankuljetukselta, palomestareilta sekä paloiesimiehiltä, isännöitsijöiltä, naapureilta sekä su-

kulaisilta. Yleisin ilmoittaja on ollut isännöitsijä. Toinen haastateltava on saanut ilmoituksia poliisilta, ensihoidolta, pelastustoimelta, kotihoidolta, sairaanhoidolta sekä isännöitsijöiltä. Tyypillisesti ilmoitus tulee ensihoidolta tai kotihoidolta. Kolmas haastateltava on saanut ilmoituksia kotisairaanhoidolta, ensihoidolta sekä poliisilta.

14. kysymyksenä oli ovatko haastateltavan mielestä ilmoitusten määrät lisääntyneet, vähentyneet vai pysyneet ennallaan. Ensimmäisen haastateltavan alueella ilmoituksia oli tullut vuonna 2014 44 kappaletta, vuonna 2015 72 kappaletta ja tänä vuonna määräksi on arvioitu 100 kappaletta. Tähän vaikuttaa edellisenä vuotena kotihoidolle pidetyt koulutustilaisuudet, joita jatketaan tänäkin vuonna. Toisen haastateltavan mielestä ilmoitusten määrä on lisääntynyt, mutta selventää, että niitä tulee kausiluonteisesti. Kolmannen haastateltavan mielestä hänen pelastuslaitoksen alueella ilmoitusten määrät ovat lisääntyneet.

15. kysymyksessä kysyttiin haastateltavan alueen viranomaisten tietoisuutta pelastuslain 42 §:stä. Ensimmäisen haastateltavan mukaan parannettavaa on, sillä ajoittain tulee kyselyjä siitä, miten ongelma-asuntojen kanssa voidaan edetä. Sosiaali- ja terveysviraston toimijoiden tietoisuus on paranemassa järjestettyjen koulutusten johdosta. Poliiseilta ilmoituksia tulee harvakseltaan. Toisen haastateltavan mukaan tietoisuus on kohtuullisella tasolla. Selventävä asianhaarana haastateltava tuo esille sen, että he eivät ryhdy laajamittaiseen yhteistyötahojen koulutukseen ennen kuin laitoksella on riittävä valmius ottaa ilmoituksia vastaan. Kolmas haastateltava kertoi, että he ovat järjestäneet seminaareja muille viranomaisille sekä yhteistyö asiakkaille.

16. kysymyksessä kysyttiin käytätkö suojavälineitä 42 §:n ilmoituksen tarkastukselle mentäessä. Ensimmäisellä haastateltavalla on aina turvakengät ja kenkäpussit sekä kumihanskat ovat aina mukana. Ohjeistuksen mukaan tulisi olla myös hengityssuojaimet, mutta niitä ei ole haastateltavalla edes varattuna mukaan otettavaksi. Toinen haastateltava käyttää kertakäyttöhanskoja tilanteen niin vaatiessa. Kolmas haastateltava käyttää suojapukua sekä puukkoliiveja.

Viimeisessä kysymyksessä numeroltaan 17 kysyttiin onko haastateltavalla vielä jotain, mitä hän haluaisi tuoda esille 42 §:n tapauksista. Ensimmäinen haastateltava halusi tuoda salassapitoasioiden huomioimisen paloriskiasuntoilmoitusten käsittelyssä. Salassapitoon liittyen tulisi saada sellaista koulusta, jota ei palotarkastajilta tai muulta laitoksen henkilökunnalta lähtökohtaisesti tunnu löytyvän. Toinen haastateltava halusi tuoda esille sen, että asunnon tavaramäärä on vain jäävuoren huippu asiakkaan ongelmista. Toisinaan vasta asunnon tavaramäärän kautta on viranomaisilla mahdollisuus saada tieto asiakkaan hädestä. Tarkastuksiin tulisi suhtautua eri ajatuksella kuin yleisille palotarkastuksille, sillä faktapohjainen tieto riskeistä ei välttämättä paranna tilannetta. Tarkastajan tulee pystyä näkemään asiat laajemmasta mit-

takaavassa ja ymmärtää, ensimmäisenä asiakkaan kohtaamana viranomaisen hän on avain-
asemassa siinä, miten asiakas jatkossa suhtautuu viranomaisiin hänen kriisinsä aikana. Muilta
tahoilta saadun tuen avulla myös paloturvallisuusasioiden kuntoon saaminen mahdollistuu.
Kolmannella haastateltavalla ei ollut lisättävää haastattelukysymysten lisäksi.